

ONTWERP

Visie voor het provinciaal ruimtelijk beleid

DEEL 1 Strategische visie

Provincie
Antwerpen

ontwerp

Nota Ruimte

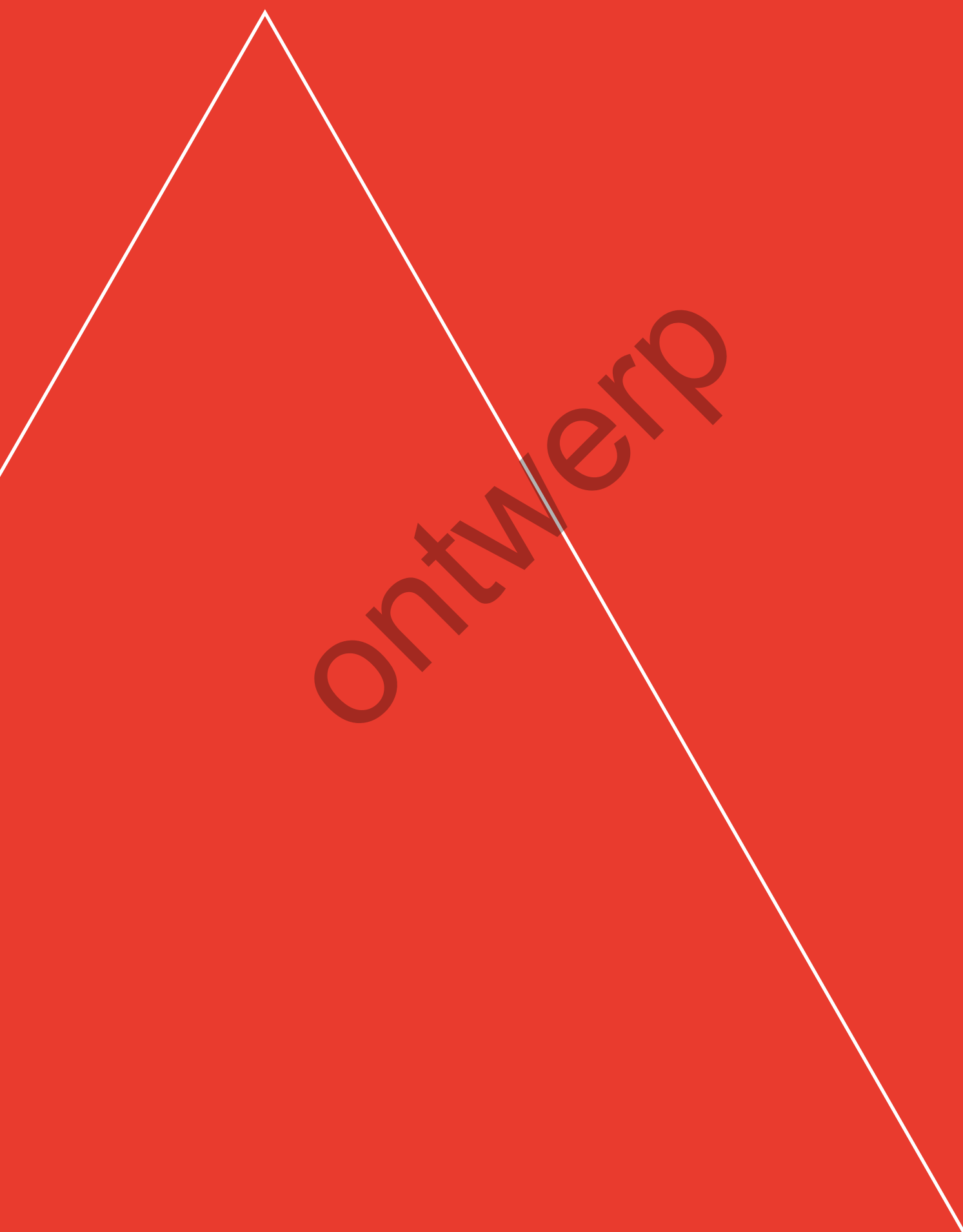
Visie voor het provinciaal ruimtelijk beleid

DEEL 1 Strategische visie

ontwerp 26.04.2018

Provincie
Antwerpen

ontwerp

Voorwoord

Beste lezer

De bevolking groeit, we kennen verschillende samenlevingsvormen, het klimaat verandert en de technologische ontwikkelingen volgen elkaar in snel tempo op. Het zijn maar enkele van de evoluties die impact hebben op onze ruimtelijke ordening. Hoe gaan we daar op lange termijn mee om? Hoe richten we de ruimte in om alle evoluties het hoofd te (blijven) bieden? Dit ontwerp van de Nota Ruimte, een tussenhalte op de weg naar een definitieve visie, wil daar voor de provincie Antwerpen een antwoord op geven. Het bevat een aanzet om te komen tot een strategische visie voor het ruimtelijke beleid van de Provincie Antwerpen. Een totale visie, op lange termijn en over alle beleidsdomeinen en –niveaus heen.

Om te komen tot die langetermijnvisie schuiven we met dit document een aantal grote ruimtelijke principes en strategieën naar voren. Die zijn het resultaat van onze eigen analyses en van een intensief participatieproces met gemeentebesturen, Vlaamse administraties en tal van middenveldorganisaties. We organiseerden daarvoor klassieke overlegmomenten en workshops waar we actieve inbreng en dialoog stimuleerden.

Die intensieve voorbereiding resulteerde in 'ons' eerste ontwerp van de Nota Ruimte, dat in de zitting van 26 april 2018 goedgekeurd is geweest door de provincieraad. We moeten immers komen tot een breed gedragen visie, waar iedereen achter staat en aan meewerkt. Hoe we met de ruimte in onze provincie omgaan, is voor ieder van ons en onze toekomst erg belangrijk.

Ik bedank iedereen die eraan heeft meegewerkt. Ik kijk dan ook uit naar een verdere constructieve samenwerking om te komen tot de definitieve Nota Ruimte.

Luk Lemmens
Gedeputeerde voor Ruimtelijke Ordening

29 maart 2018

ontwerp

9 INLEIDING

13 HOE HEBBEN WE DE NOTA RUIMTE VORMGEGEVEN?

15 STAP 1 DE PROVINCIE ONDER DE LOEP

- 17 **Trends en uitdagingen**
De bevolking veroudert
De aarde warmt op
De wagen blijft het populairste vervoersmiddel
Bewustere invulling van onze vrije tijd
Locatiekeuze van bedrijven
Schaalvergroting
Samengevat: de druk op de ruimte blijft toenemen!
- 27 **Het cultuurlandschap**

35 STAP 2 DE VISIE VOOR EEN LEEFBARE, DUURZAME EN KWALITEITSVOLLE RUIMTE

- 37 **Vier ruimtelijke principes aan de basis**
Zuinig ruimtegebruik
Veerkracht
Nabijheid en bereikbaarheid
Eigenheid
- 49 **Zeven strategieën, de ruimtelijke principes vertaald**
Offensieve open ruimte
Versterkte vervoer corridors
Sluitend locatiebeleid voor hoogdynamische functies
Levendige kernen
Samenhangend ecologisch netwerk
Energie-efficiëntie
Van versnippering naar bundeling

65 STAP 3 DE PROVINCIE NEEMT ACTIE

- 67 **Een aanpak gericht op samenwerking over beleidsdomeinen heen**
- 71 **Provinciale ruimtelijke doelstellingen**
Ruimtelijke ontwikkelingen koppelen aan multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties
Gedifferentieerd beleid voor bedrijvigheid
Gedifferentieerd beleid op maat van levendige kernen
Inschakelen van het landschap als productiefactor
Versterken van de groene infrastructuur in de open en bebouwde ruimte

83 BRONNEN

ontwerp

Inleiding

Vlaanderen maakt een nieuwe ruimtelijke visie op als onderdeel van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, het BRV. Dit BRV moet op termijn het huidige Ruimtelijk Structuurplan van Vlaanderen vervangen. De Provincie Antwerpen wacht niet op een goedgekeurd BRV en is zelf gestart met de opmaak van een nieuwe ruimtelijke visie voor haar provincie. Met deze ruimtelijke visie, de Nota Ruimte, wil de Provincie Antwerpen de grote Vlaamse principes concreet vertalen naar haar grondgebied en zet ze al een eerste belangrijke stap in de opmaak van haar provinciaal beleidsplan voor de provincie Antwerpen!

De Provincie Antwerpen heeft deze nieuwe ruimtelijke visie, en op termijn een provinciaal beleidsplan, nodig om verschillende redenen. We willen hiermee inspelen op de wijzigende trends en maatschappelijke uitdagingen. Daarnaast zijn de meeste acties uit het Ruimtelijk Structuurplan Provincie Antwerpen (RSPA) intussen afgerond of in uitvoering. Tot slot is de aanpak van het ruimtelijk beleid gewijzigd van een meer thematische aanpak naar een aanpak die enerzijds gericht is op samenwerking over beleidsdomeinen en –niveaus heen, en anderzijds meer op maat van een gebied of een project. Er is dus nood aan een opvolger voor het huidige RSPA met nieuwe, actuele doelstellingen en acties voor het provinciaal ruimtelijk beleid.

Maar waar situeert de Nota Ruimte zich binnen het grotere proces van een beleidsplan? De Nota Ruimte is een eerste visiedocument dat de basis zal vormen voor de verdere uitwerking van het provinciaal ruimtelijk beleidsplan. De Vlaamse overheid heeft bepaald dat een beleidsplan moet bestaan uit een strategische visie en een set van beleidskaders (het operationaliseringsprogramma).

De Nota Ruimte bevat de grote ruimtelijke principes en strategieën voor een strategische visie op het ruimtelijk beleid en biedt een antwoord op actuele vragen zoals:

- Hoe kunnen we onze ruimte vormgeven?
- Waar kunnen we ruimte voorzien voor landbouw, recreatie, werken, wonen, natuur,...?
- Hoe kunnen we deze functies een plaats geven en met elkaar verweven, gezien de beperkte ruimte?

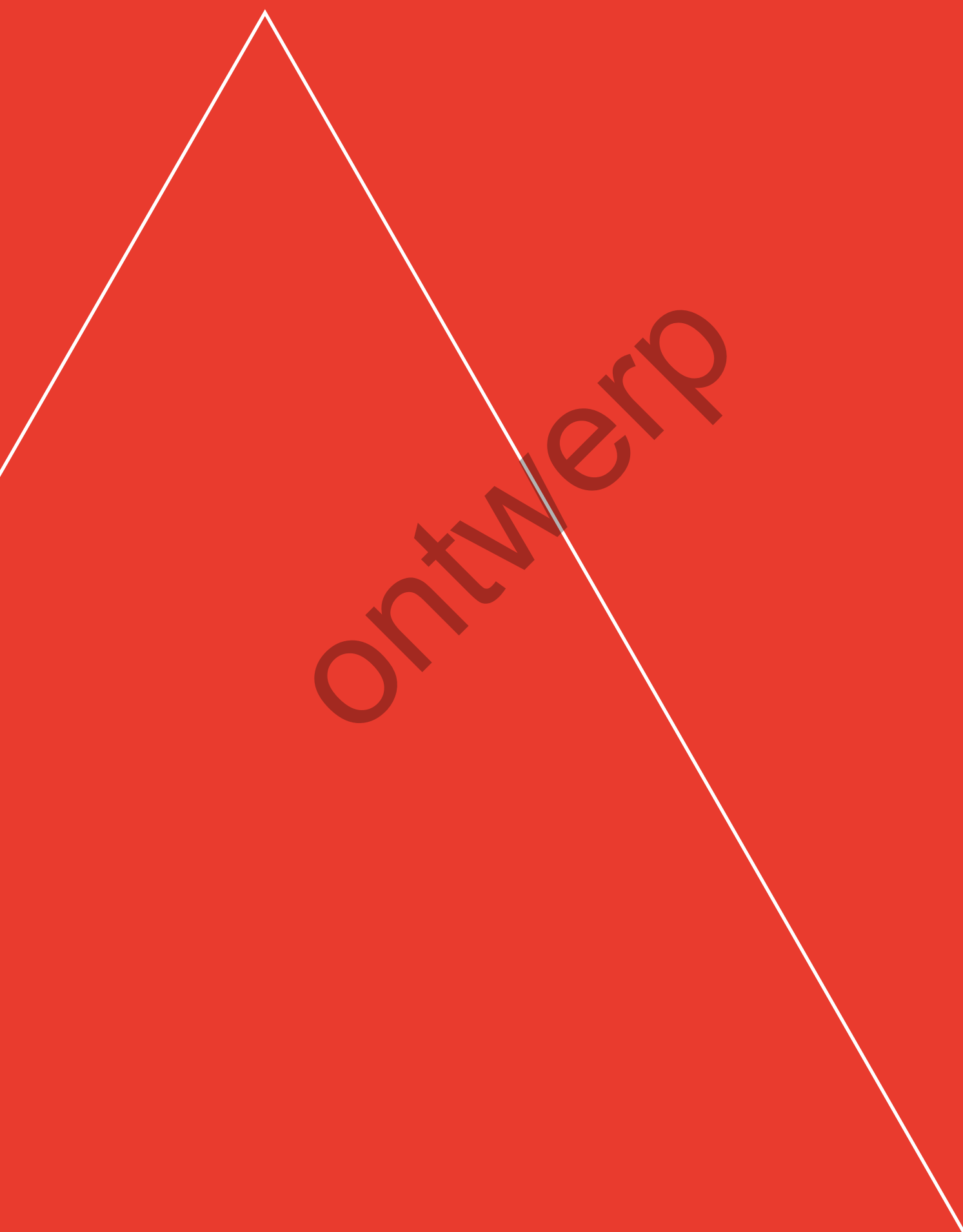
Ontwerp

Door het bepalen van provinciale doelstellingen zal de Nota Ruimte ook een belangrijke bijdrage leveren aan de verdere doorvertaling en uitdieping in beleidskaders.

De Nota Ruimte vormt dus de basis voor de strategische visie en is geen gedetailleerd en afgerond provinciaal beleidsplan. Tal van verdere uitwerkingen, zoals de koppeling met lopende planningsprocessen, een keuze van strategisch gekozen plekken, verdere uitdieping van de provinciale doelstellingen, ... zijn nog niet opgenomen en zullen het onderwerp zijn van verder onderzoek.

De Nota Ruimte is in de eerste plaats geschreven als basis voor ons eigen provinciaal, ruimtelijk beleid. Ze zal bepalend zijn voor de selectie en de inhoud van de provinciale beleidskaders en de samenwerkingsverbanden en coalities die zullen worden gesloten. Echter kan de Provincie Antwerpen de visie niet alleen realiseren en ze zal hiervoor zoeken naar partnerschappen, zowel binnen haar organisatie als met andere overheden, middenveldorganisaties en andere partners en gebruikers.

De Provincie Antwerpen zal dit ontwerp verder finaliseren tot een definitieve Nota Ruimte. Zodanig kan de inhoud van deze strategische visie, samen met de inhoud van de op te maken beleidskaders, ingepast worden in een wettelijk kader en na een juridische verankering het huidig RSPA vervangen.

ontwerp

Hoe hebben we de Nota Ruimte vormgegeven?

De Nota Ruimte bestaat uit 2 delen: deel 1 'Strategische visie' en deel 2 'Ruimtelijke vertaling'. Dit eerste deel bevat de basis voor de strategische visie en werd opgebouwd in een aantal stappen:

Stap 1: De provincie onder de loep

In eerste instantie analyseerden we de situatie van vandaag. We zijn gaan kijken voor welke **trends en uitdagingen** we staan. Vervolgens hebben we beschreven hoe onze ruimte vandaag wordt gebruikt. Dit 'cultuurlandschap' geeft een duidelijke, eerste indicatie van hoe onze ruimte er vandaag uitziet, welke kansen en knelpunten er zijn en waar welke functies ruimte innemen.

Stap 2: De ruimtelijke visie voor een leefbare, duurzame en kwaliteitsvolle ruimte

Naast deze analyse bepalen we de gewenste ruimtelijke evoluties in onze provincie. De Provincie onderschrijft **vier ruimtelijke principes**, die als algemeen toetsingskader dienen voor het werken aan een leefbare, duurzame en kwaliteitsvolle ruimte.

In een volgende stap hebben we **zeven strategieën** vastgelegd om de vier ruimtelijke principes in de praktijk in onze provincie te kunnen vertalen. Ze verduidelijken hoe we de ruimtelijke principes gaan laten doorwerken in ons ruimtelijk beleid.

Stap 3: De provincie neemt actie

Tot slot stippelen we het nieuwe **provinciale, ruimtelijke beleid** uit in de vorm van provinciale doelstellingen. Deze doelstellingen bepalen de acties die de Provincie Antwerpen zelf zal ondernemen en uitwerken om de ruimtelijke visie te realiseren, vertrekkende van het huidige gebruik van de ruimte. De ruimtelijke visie wordt verfijnd en we zetten ze in de praktijk via een geïntegreerde aanpak op maat van een gebied en via partnerschappen binnen de eigen organisatie en met externen.

In deel 2 hebben we zowel het cultuurlandschap als de zeven strategieën gevisualiseerd op kaart. Deze ruimtelijke vertaling is een eerste aanzet voor de verdere uitwerking van de visie. Het, afzonderlijke, tweede deel is een aanvulling op de inhoud van dit deel 'Strategische visie' en moet hier steeds samen mee gelezen worden.

ontwerp

STAP 1

DE PROVINCIE ONDER DE LOEP

De manier waarop we vandaag wonen, werken en ondernemen, ons verplaatsen of omgaan met de natuur, bepaalt de invulling van de (huidige en toekomstige) ruimte. Vooraleer we een toekomstvisie kunnen ontwikkelen, moeten we de ruimte van vandaag en de invulling ervan goed begrijpen. We kaarten enkele belangrijke trends aan en onderzoeken hoe de ruimte in de provincie Antwerpen wordt gebruikt aan de hand van het cultuurlandschap.

Ontwerp

STAP 1
DE PROVINCIE
ONDER DE LOEP

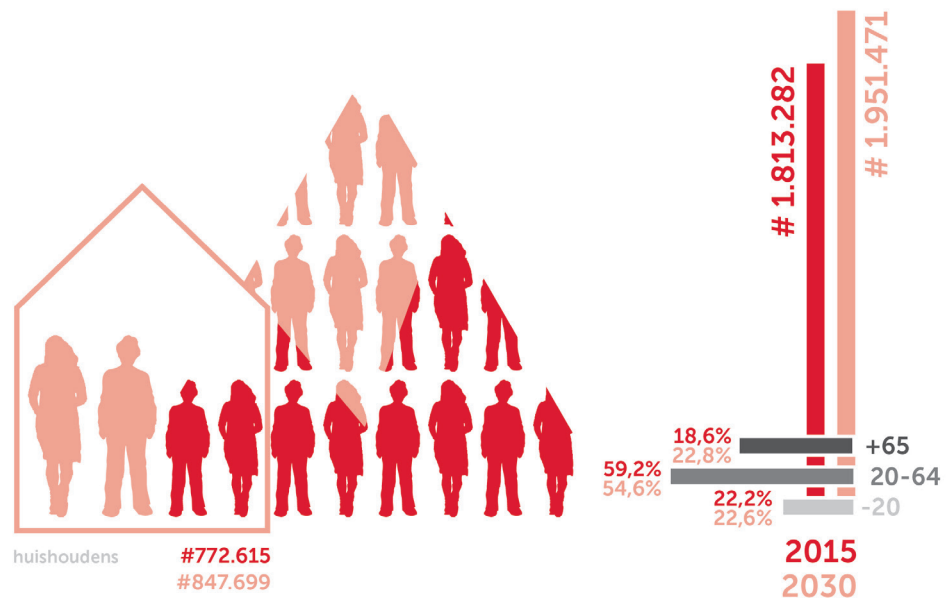

TRENDS EN UITDAGINGEN

De samenleving in onze provincie (en daarbuiten) staat voor heel wat uitdagingen en direct of indirect hebben ze allemaal een invloed op (het gebruik van) onze ruimte, vandaag en morgen. De uitdagingen die ze met zich meebrengen, vormen een belangrijke inspiratiebron voor de ontwikkeling van onze ruimtelijke visie. Het beschrijven van alle trends en uitdagingen zou ons tot een zeer uitgebreid trendanalyserapport leiden. In deze strategische visie voor het provinciaal ruimtelijk beleid hebben we ervoor gekozen om dit gedeelte beknopt te houden door te focussen op een aantal trends die ingrijpende gevolgen hebben op de ruimte in de provincie Antwerpen.

Ontwerp

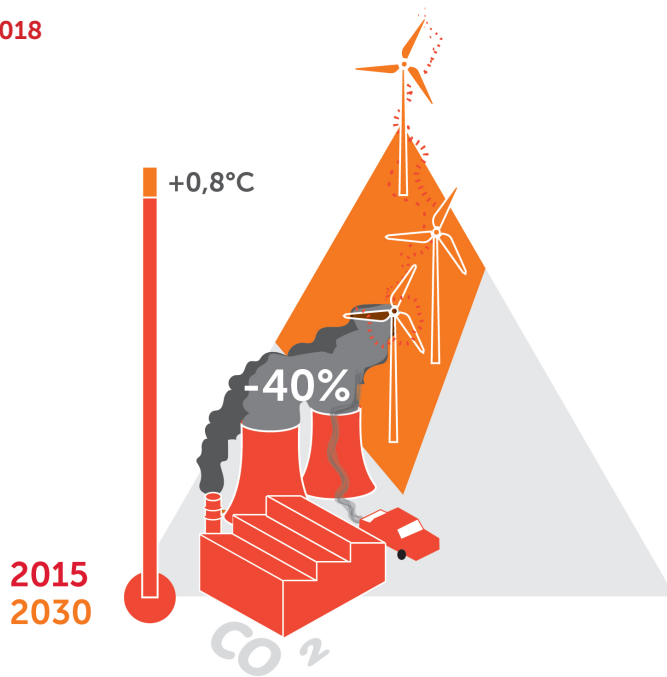
Ontwerp

DE BEVOLKING VEROUDERT

We zijn met steeds meer mensen op aarde, de wereldbevolking vergrijsst en er migreren steeds meer mensen. Ook in onze provincie is dat zo. Omwille van het groeiende aantal ouderen, maar ook onder invloed van sociale trends (scheidingen, bewust alleenstaande ouders,...) stijgt het aantal kleine gezinnen (1 à 2 personen) sterk en zal het aandeel middelgrote gezinnen (3 à 4 personen) afnemen. Er zijn echter duidelijke regionale verschillen. Zo neemt de bevolking niet overal gelijk toe in de provincie en verwachten we zelfs een bevolkingsafname in een aantal residentiële gemeenten rond Antwerpen. De stedelijke kernen zien niet alleen het aandeel 65-plussers stijgen, maar ook het aandeel jongeren, terwijl in de landelijke gemeenten enkel het aandeel 65-plussers stijgt.

Deze evoluties in onze bevolkings- en gezinssamenstelling kunnen tot discrepanties leiden tussen vraag en aanbod wat betreft aangepaste voorzieningen en woningtypes. Het wordt dus een hele uitdaging om de toekomstige vraag en het huidige aanbod van woningen en voorzieningen beter op elkaar af te stemmen.

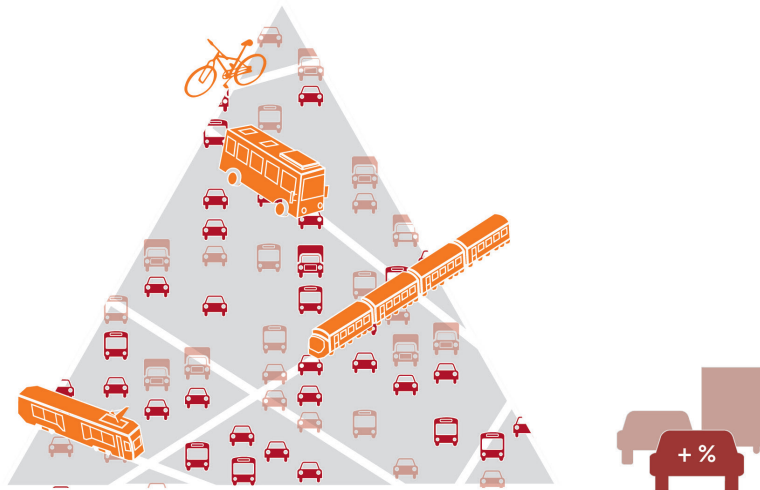

DE AARDE WARMT OP

Het klimaat is wereldwijd structureel aan het veranderen door de opwarming van de aarde, een gevolg van de groeiende uitstoot en de toenemende concentraties van broeikasgassen van menselijke oorsprong. Ondanks de vele goede initiatieven wereldwijd, maar ook specifiek in Vlaanderen en in onze provincie Antwerpen, daalt de uitstoot van broeikasgassen nog onvoldoende. Dit leidt onder meer tot een stijging van de gemiddelde jaarlijkse temperatuur, nattere winters en drogere zomers, een dalend aantal vorstdagen en een stijgend aantal hittedagen.

De gevolgen zijn zeer divers: meer overstromingen, droogte in rivieren en kanalen en in de watervoorraden, versterking van het hitte-eiland effect,... Deze gevolgen kunnen regionaal heel anders zijn, afhankelijk van het fysische systeem en menselijke ingrepen zoals verharding.

Het is cruciaal voor de Provincie Antwerpen om verder in te zetten op een goede klimaatmitigatie (beperken van de uitstoot) en -adaptatie (aanpassen aan de gevolgen), onder meer door keuzes in het ruimtelijk beleid.

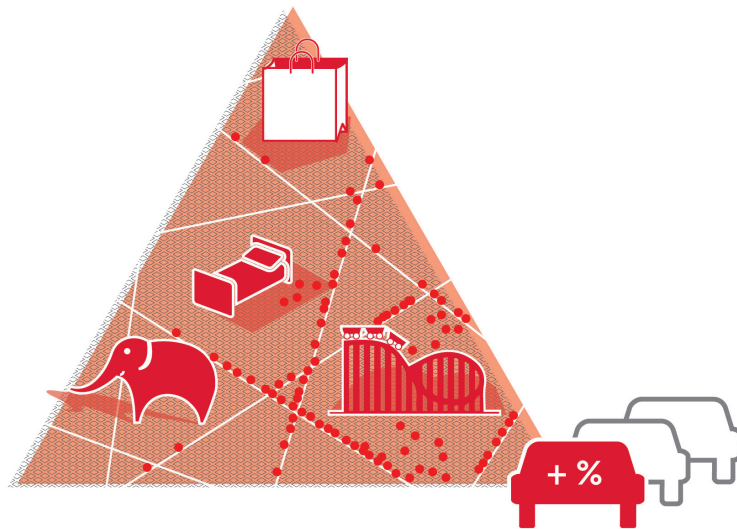

DE WAGEN BLIJFT HET POPULAIRSTE VERVOERMIDDEL

Het totale aantal motorvoertuigen (personenwagens, vrachtwagens,...) stijgt nog jaarlijks in België. De Vlaming gebruikt de auto nog steeds voor de meeste van zijn verplaatsingen, en hoe langer hoe meer als bestuurder in plaats van als passagier. Deze cijfers hangen wel sterk af van de woonplaatsen. In grote steden zoals Antwerpen daalt het aandeel autobestuurders wel drastisch en stijgt het aandeel voetgangers en fietsers.

Door de stijging van het aantal motorvoertuigen worden de files op de snelwegen en andere bovenlokale wegen (het secundaire wegennet) jaar na jaar langer. Dit is vaak ook problematisch voor de doorstroming van het openbaar vervoer. Het fileprobleem zorgt er wel mee voor dat we met z'n allen op zoek gaan naar alternatieve verplaatsingsmiddelen zoals

de (elektrische) fiets, of naar manieren om het aantal verplaatsingen te beperken zoals thuiswerken. Keuzes in het ruimtelijk beleid kunnen het mobiliteitsgedrag verder beïnvloeden en alternatieve vervoerswijzen stimuleren. De verdere realisatie van het bovenlokaal fietsroutenetwerk (fietsostrades met daartussen een net van functionele fietsroutes) speelt mee in op deze uitdaging.

BEWUSTERE INVULLING VAN ONZE VRIJE TIJD

Vrije tijd speelt sinds de jaren '80 een steeds belangrijkere rol in onze maatschappij en ons leven. We vullen onze vrije tijd bewust in en zetten onze agenda vol. Dit komt onder meer door de flexibilisering van de arbeid, de toenemende groep gezonde gepensioneerden, het belang van vrije tijd als uiting van persoonlijke identiteit en voor onze geestelijke en lichamelijke gezondheid,... Ontspanning en toerisme dicht bij huis, en het liefst in een groene en authentieke omgeving, winnen aan belang. De eisen van de recreatieve bezoeker worden ook hoger: hij is niet enkel tevreden met wandelen en fietsen, maar zoekt naar een gevarieerd aanbod aan sportieve en recreatieve activiteiten.

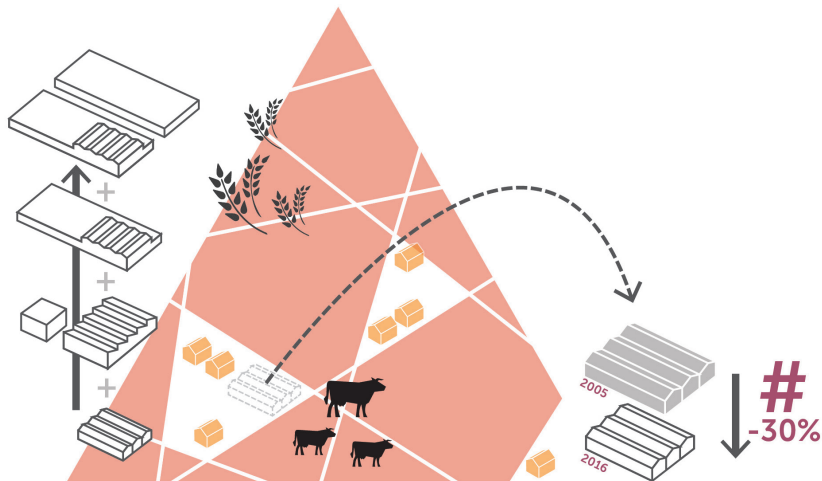
Dit vertaalt zich in onze provincie in een breed en een verspreid aanbod aan ontspanningsmogelijkheden en toeristische verblijfplaatsen: van funshopping tot het houden van paarden, van wellness tot campings, van wandelen tot motorcrossen. Het is een uitdaging om mee in te spelen op het belang van ontspanning en vrije tijd en de daaraan gekoppelde infrastructuren, zonder te veel druk te zetten op de open ruimte.

LOCATIEKEUZE VAN BEDRIJVEN

Hoewel 80% van onze bedrijven in verweven gebieden ligt, kiezen bedrijven die weinig tot geen hinder opleveren voor hun omgeving toch nog vaak voor een kantorenpark, detailhandelszone of een bedrijventerrein. Experts voorzien dat het aandeel vestigingen op bedrijventerreinen nog zal toenemen tegen 2030. Dit komt onder meer doordat vastgoedprijzen locatiekeuzes bepalen en in stedelijke gebieden de grondprijzen hoger zijn en er meer speculatie is ten opzichte van bedrijventerreinen. Aan de andere kant gebruiken mensen meer en meer informele werklocaties (bv. thuiswerken of gedeelde werkplekken).

De blijvende vraag naar locaties op bedrijventerreinen heeft als gevolg dat de ruimte op deze terreinen vermindert. In het arrondissement Antwerpen zijn er nog weinig onbebouwde bedrijfskavels op bedrijventerreinen. De uitdaging ligt evenwel niet in het creëren van meer ruimte op bedrijventerreinen, maar in het anders en beter invullen van de bestaande ruimte en in het voorzien van voldoende diverse werklocaties, onder meer op de gemengde stedelijke locaties.

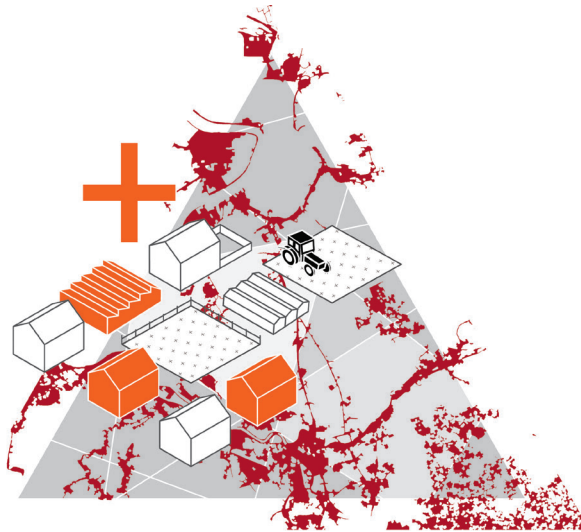

SCHAALVERGROTING

Schaalvergroting en specialisatie zijn geen nieuwe trends, maar blijven wel een belangrijke rol spelen in een globaliserende wereld. Schaalvergroting komt voor in tal van sectoren, gaande van de zorgsector tot de detailhandelssector. Het aantal ondernemingen daalt, terwijl de ruimte-inname of opbrengsten wel stijgen.

Een opvallend voorbeeld is de landbouwsector. Schaalvergroting in de landbouwsector heeft tot gevolg dat er gebouwen in landbouwgebied vrijkomen. Deze worden zelden hergebruikt voor agrarisch gebruik, maar eerder voor residentieel gebruik en/of niet-agrarische bedrijvigheid. Dit zorgt voor versnippering van de open ruimte en de stijging van vastgoedprijzen in agrarisch gebied. Uitdaging is om zorgzaam om te gaan met het vrijgeven van landbouwbedrijven aan andere functies dan landbouw.

SAMENGEVAT : DE DRUK OP DE RUIMTE BLIJFT TOENEMEN!

De trends zorgen ervoor dat de vraag naar ruimte zal blijven toenemen: er is ruimte nodig voor bijkomende gezinnen, voor wateropvang, voor (lokale) voedselproductie, voor bijkomende ontspanningsmogelijkheden,... De oppervlakte van onze provincie blijft echter dezelfde en dit zorgt voor spanning en concurrentie tussen de verschillende functies, niet alleen tussen de meer dynamische (bv. woonuitbreiding) en open ruimte functies (bv. natuur, landbouw), maar ook tussen de functies onderling. Vandaag blijven we de open ruimte versnipperen, niet alleen door ruimte-inname van de dynamische functie (bv. woningen en tuinen; geïsoleerde economische activiteiten), maar ook door gebiedseigen bebouwing (bv. stallen, loodsen en serres). Studies wijzen uit dat er dagelijks zo'n 6 hectare per dag ingenomen wordt door

functies die verharding en bebouwing met zich meebrengen.

Als we ons gedrag niet drastisch wijzigen en op dezelfde manier (monofunctioneel en aan een lage dichtheid) onze ruimte verder verharderen en verbouwen, zal de open ruimte nog verder versnipperen en ingenomen worden. Dé uitdaging ligt in het gepast omgaan met de grote diversiteit aan ruimteclaims zonder de ruimte verder te laten 'verkleuren' naar grijs!

Ontwerp

STAP 1
DE PROVINCIE
ONDER DE LOEP

HET CULTUURLANDSCHAP

Het huidige landschap in onze provincie is het resultaat van de eeuwenlange interactie tussen natuur en mens. Onder de noemer 'cultuurlandschap' brengen we het gebruik van de ruimte, en zo het resultaat van die interactie tussen mens en natuur, in beeld. Om dit op een heldere manier te beschrijven, gaan we hieronder in vogelvlucht en in wijzerzin doorheen de provincie.

Hoewel het cultuurlandschap uiteraard slechts een momentopname is, geeft ze ons op een snelle manier een inzicht in het ruimtegebruik en de ruimtelijke diversiteit in de provincie Antwerpen. Zo kunnen we hier accuraat op inspelen bij het uitwerken van de visie. Bijkomend geeft ze een indicatie van welke partners best betrokken worden bij de verdere uitvoering van het ruimtelijk beleid.

In deel 2 'Ruimtelijke vertaling' hebben we dit cultuurlandschap eveneens in kaart gebracht.

De **Antwerpse gordel** (de bredere omgeving rond Antwerpen) wordt sterk gestuurd door de stad, die zich op de zandige buitenzijde van de brede Scheldebocht ontwikkelde. Antwerpen is opgebouwd uit de kernstad, de stadsgordels en de verschillende randgemeenten die sterk gericht zijn op Antwerpen en quasi één aaneensluitend stadsweefsel vormen. De hoofdstructuur van zowel het wegennetwerk, als het openbaar vervoernetwerk in onze provincie is sterk gericht op de stad Antwerpen en verbindt Antwerpen met de omliggende provinciale, nationale en internationale steden. De radiale gerichtheid op Antwerpen heeft als nadeel dat er weinig relatie is tussen de randgemeenten en centra in de 20ste eeuwse gordel onderling. Het weefsel is erg rijk aan uiteenlopende woonomgevingen, gaande van de dichte binnenstad tot meer suburbane woonvormen in de rand, en kent heel wat economische bedrijvigheid (zowel ingebed in de centra als langs de belangrijkste regionale steenwegen en vervoersassen: de Bredabaan, Mechelsesteenweg, A12,...). De sterk concentrische opbouw wordt doorsneden met uitgestrekte groene vingers die vanuit de open ruimte raken tot aan de rand van de binnenstad. In deze open ruimten hebben zich een aantal grootschaligere voorzieningen ontwikkeld (UA, Middelheim, campus Groenenborger). Ook de aanwezigheid van tal van historische sites zoals forten en kastelen kenmerken de gordel rond Antwerpen. Dergelijke erfgoedsites komen ook elders verspreid over de provincie voor.

De **Antwerpse haven**, die zich uitstrekt van het Eilandje op de grens met de Antwerpse binnenstad tot aan de Nederlandse grens, is één van de voornaamste economische ruimten in België. Ze biedt plaats aan een concentratie van industriële en logistieke activiteiten en is wereldspeler in onder meer de chemische industrie, break bulk transport en containertransport. De Antwerpse haven ontwikkelde een sterke achterlandhaven in de vorm van het Economisch Netwerk Albertkanaal (ENA).

De **Scheldepolders** vormen ten oosten van de haven een open agrarisch landschap met een mix van akkerbouw en veeteelt. De landschapsstructuur en topografie van het poldergebied zijn sinds de 18de eeuw stabiel gebleven. Een grachtensysteem dat de waterhuishouding van het gebied regelt, zorgt voor de uitgesproken rastervormige opbouw van de open en bebouwde ruimte in het gebied. Deze Scheldepolder is de enige landbouwpolder in de provincie Antwerpen. Het gebied is van nature zeer nat en dus uitermate overstromingsgevoelig. Daartussen bevinden zich een aantal typische polderdorpen (Hoevenen, Stabroek, Zandvliet, Berendrecht) waarvan talrijke inwoners in het havengebied werken. Nochtans is het openbaar vervoer weinig performant en ontbreken er functionele verbindingen voor zacht verkeer, waardoor de autoafhankelijkheid hoog ligt.

Ten **noordoosten van Antwerpen** zijn grote versnipperde bosstructuren herkenbaar. Historisch gezien ontwikkelden zich sterke kernen zoals Brasschaat, Kapellen,... langs de steenwegen tussen Antwerpen en het hinterland. Het is pas sinds de jaren '60 dat de uitgestrekte bossen en kasteeldomeinen verkaveld zijn tot woonparken. De groenstructuur maakte zo plaats voor een sterke suburbanisatie met een grote mobiliteitsdruk op de kernen. Later ontwikkelden zich langs de steenwegen (N1, N117) ook nog geïsoleerde clusters van bedrijventerreinen met bijkomende mobiliteitsdruk tot gevolg.

Ten noorden van deze kernen en woonparken ligt het **Kalmthoutse heidegebied**, een rijk landschap van bossen, heiden, landhuizen en vennen. Vooral de ecologische en cultuurhistorische waarden maken het gebied uniek.

Het zandige bodemprofiel en de perifere ligging hebben gezorgd voor een aparte ruimtelijke ontwikkeling in het **noordelijke deel van de provincie van Essen tot Ravels**. Grote ontginningen en verstedelijking bleven er lange tijd uit. In tegenstelling tot de rest van de provincie Antwerpen rest er dus nog veel open en weinig versnipperde ruimte. Het landschap bestaat uit ondiepe beekdalen met graslanden en vlakke en drogere laagplateaus met akkers, graslanden en woonkernen. In de nabijheid van de dorpskernen en op de noordelijk gelegen duinruggen wordt het landschap bosrijker en bevat het veel kleine landschapselementen. Het is ook in dit noordelijke gebied dat de meeste ruilverkavelingen hebben plaatsgevonden in de 20ste eeuw. Door de zandige bodemstructuur en de nabijheid van de Antwerpse haven heeft de veeteelt er zich sterk ontwikkeld. Daarnaast komen ook enkele uitgestrekte natuurgebieden voor en telt het landschap opvallende rastervormige structuren met onder meer de kolonies van Wortel en Merksplas. Verder naar het oosten (Ravels-Arendonk-Mol) blijft de landbouw sterk georiënteerd op de veeteelt, maar daarnaast is de streek ook gespecialiseerd in de productie van groenten. Het landschap is hier opvallend rastervormig.

De kleine stad **Hoogstraten** heeft met zijn landbouwveiling een grote regionale economische speler in huis. De nadruk op sierteelt, groente- en aardbeienteelt heeft in de omgeving van Hoogstraten en Rijkevorsel ook de bouw van heel wat serres in de open ruimte met zich meegebracht.

Het **kanaal Dessel-Turnhout-Schoten** loopt ten zuiden van het open agrarisch gebied. Het ligt op de rug tussen de Schelde- en Maasvallei en is het hoogste punt van de omgeving. Het kanaal wordt vandaag vooral recreatief gebruikt, zowel op als langs het water, en weinig voor goederentransport. Langs het kanaal liggen geïsoleerde economische bedrijven, maar ook tal van oude kleiputten die zich ontwikkeld hebben tot natuur(kern)gebieden.

De centrale stad in deze regio is **Turnhout** met een voldoende voorzieningenniveau. De E34 verbindt de stad met Antwerpen en Eindhoven, maar er ontbreekt een goede noord-zuid verbinding tussen de Brabantse stedenband (NL) over Turnhout, richting Aarschot-Leuven. Ten zuiden van Turnhout is er een grote concentratie van economische activiteiten langs de E34. Tussen Antwerpen en Turnhout, langs de N12, bevinden zich een aantal kernen (Oostmalle, Westmalle, Beerse,...) met een sterke verstedelijkingsgraad en kleine tot middelgrote economische clusters. In deze streek bestaat het landschap hoofdzakelijk uit kleiputtencomplexen, droge bossen en weilandgebieden.

De regio tussen Turnhout en de stedenband Herentals-Geel-Mol wordt gekenmerkt door landelijke kernen (Retie, Kasterlee, Lille,...) langs de belangrijke **beekvalleien van de Aa en de Kleine Nete**. Het gebied is landschappelijk zeer divers en waardevol met talrijke waterlopen, kleine en grote boscomplexen en open landbouwgebieden. Het natuurgebied de Zegge in Geel is een zeer belangrijk overblijfsel van het unieke laagveencomplex dat zich tot het midden van de 20ste eeuw centraal in de vallei van de Kleine Nete uitstrekte. Het gebied is tevens een belangrijk landbouwgebied. De hoger gelegen gebieden tussen de verschillende waterlopen bestaan hoofdzakelijk uit duinen met naaldbossen en landbouwgebieden. De Kempense Heuvelrug tussen Herentals en Kasterlee is daarbij het meest visuele en ruimtelijk structurerende element. De heuvelrug is sterk bebost en er zijn tal van recreatieve verblijven gebouwd. Recreatie en verblijfsstoerisme spelen een erg belangrijke rol in deze regio. In het uiterste oosten van deze regio bevindt zich nog een bijzonder landschap: de abdij van Postel met zijn typische landbouwenclaves en bossen en meer naar het zuiden het plassengebied in de buurt van de Kempense kanalen in Mol en Dessel. Die laatste zijn ontstaan door de exploitatie van witte, kwartsrijke rijnzanden. Het is vandaag een aantrekkelijke recreatiezone.

Langs de oost-west spoorontsluiting hebben zich drie kernsteden ontwikkeld: **Herentals, Geel en Mol**. Herentals profileert zich als een compacte stad aan de Nete, met een hoog aantal voorzieningen op een zeer beperkte oppervlakte. Geel is ontstaan als een zorgstad met meerdere kernen, die ook nu nog hun functie opnemen. Rondom de historische kern(en) bevindt zich een ringstructuur die slechts in de jaren '60 werd aangelegd. Op vandaag is de ruimte binnen de ring nog niet volledig aangesneden. Mol, tot slot, vormt een aaneenschakeling van kleine kernen die als netwerk functioneren en zo de rol van stad vervullen. Deze as van kleine steden, met daartussen waardevolle open ruimte gebieden, loopt ook verder door in de provincie Limburg (Lommel en Neerpelt-Overpelt).

De bedrijventerreinen langs het **Albertkanaal** (ENA) behoren tot de meest performante terreinen van Vlaanderen omwille van hun sterke multimodale

ontsluiting via het water, het spoor en de weg (E313). Er zijn twee belangrijke overslagzones, in Grobbendonk en Laakdal. Het Albertkanaal vervult eveneens een belangrijke rol in het agrocomplex van de provincie Antwerpen (vooral voor veeteelt en veevoeder).

In het zuidoostelijke deel van de provincie wordt de structuur bepaald door de **Grote Nete**, de Laak en de Wimp. In deze valleien komen moerassen voor met rietvegetaties, vochtige tot natte (elzen)bossen en (wilgen)struwelen en soortenrijke vochtige of natte hooilanden. Stilstaand water is met name in het centrale gedeelte veelvuldig aanwezig in de vorm van visvijvers, plassen en oude turfkuiten. Op de hogere gronden bevindt zich een kleinschalig landbouwlandschap met bomenrijen, hier en daar houtwallen, heggen of houtkanten. Zeer typisch zijn de holle wegen. Lokaal komen ook meer grootschalige landbouwgebieden voor (bv. regio Geel-Olen) of wordt het landschap bepaald door getuigenheuvels (bv. Heist-op-den-Berg, Beerzel) of landduinen (bv. Balen). Ten zuiden van de Grote Nete, in de omgeving van Herselt en Westerlo, bevinden zich de Merodebossen. In dit waardevolle landschap komen tal van kernen voor met eerder beperkte voorzieningen, een lage woondichtheid en een zeer sterke verlinting. Omwille van de morfologische structuur en het gebrek aan efficiënt openbaar vervoer is de autoafhankelijkheid in dit gebied groot.

In de ganse provincie Antwerpen, maar vooral in de Kempen, komen er in de buurt van bewoning en dorpen waardevolle pluggenbodems voor. Hun hoge vruchtbaarheid is het resultaat van eeuwenlange inspanningen van landbouwers.

De versnippering van de open ruimte zet zich ook naar het zuidwesten voort. De regio tussen Lier, Heist-op-den-Berg en Mechelen kampt met een sterk oprukkende versnippering omwille van verdere verlinting door bewoning, het grote aantal serres, het gebruik van landbouwgronden voor recreatieve doeleinden en de bijkomende economische activiteiten.

In het noorden kampt de **as Lier-Heist-op-den-Berg** (- Aarschot) specifiek met een sterke verlinting door bijkomende handelszaken en andere economische activiteiten. Lier zelf is een belangrijk knooppunt in de provincie, zowel omwille van de ligging aan de samenvloeiing van de Kleine en de Grote Nete, als omwille van de strategische ligging in het spoornetwerk. Lier kent een hoog voorzieningenniveau. Heist-op-den-Berg daarentegen heeft een lagere woondichtheid en voorzieningenniveau dan zijn burens Lier en Aarschot.

De diffuse regio tussen **Lier, Heist-op-den-Berg en Mechelen** wordt sterk bepaald door het hoge aantal serres en tuinbouwbedrijven en, centraal in Sint-Katelijne-Waver, een grote veiling. Tussen deze landbouwactiviteiten bevindt zich een netwerk van dorpen en gehuchten (Sint-Katelijne-Waver, Putte, Peulis,...) met een landelijk karakter die minder bereikbaar zijn met het

openbaar vervoer.

Ook **ten westen van Lier** vinden we een concentratie van serres te Boeichout-Ranst. Deze regio wordt gekenmerkt door een sterk versnipperd landschap van dorpen en gehuchten, die georiënteerd zijn op de stad Antwerpen, afgewisseld met open ruimte.

De stad **Mechelen** ontloopt zich als een belangrijke centrumstad in Vlaanderen en is gelegen op het knooppunt van grote hoogdynamische infrastructuren, zowel naar fysisch systeem als naar mobiliteit toe. De binnenstad van Mechelen ligt als een eiland tussen twee Dijle-armen. De stad ontwikkelde zich als een erg compacte stad, waarbij de relatie met de open ruimte, op wandelafstand van de binnenstad, één van de grote kwaliteiten vormt. Ten oosten van Mechelen bevindt zich de regio Bonheiden-Keerbergen (Vlaams-Brabant): een bebost gebied dat een sterke suburbanisatie kent, met woonparken aan lage dichtheden.

De **corridor Sint-Niklaas-Willebroek-Mechelen**, ten westen van Mechelen, wordt gekenmerkt door sterk uiteenlopende landschappen. Enerzijds is het gebied een waterrijk landschap gevormd door de valleien van de Zenne, de Dijle en de benedenloop van de Nete, die in Rumst samen de Rupel vormen. Op diverse plaatsen in de regio komen kleinschalige, alluviale landschappen voor, met vochtige graslanden of hooilanden, sloten, houtkanten, vochtige tot natte boskernen, moerassen (rietvelden), populieren en knotwilgen. Anderzijds wordt de regio gekarakteriseerd door grootschalige industriële ontwikkelingen langs het kanaal van Willebroek, de A12 en de N16, maar ook door de grootschalige recreatieve infrastructuur van Hazewinkel. In deze grote regio bevindt zich eveneens een aantal significante open ruimtegebieden, meer bepaald in **Klein-Brabant** en tussen Willebroek en Mechelen. Dit tuin- en akkerbouwlandschap is samen met de regio rond Sint-Katelijne-Waver de oudste groenteregio van de provincie Antwerpen. De open ruimte van Klein-Brabant en Willebroek heeft bovendien heel wat kwaliteiten, met talrijke houtkanten, bomenrijen, waterstructuren, grote natuurgebieden,... De Benedenschelde vormt hier en ook meer noordwaarts de westgrens van onze provincie.

Het landschap ten noorden van de Rupel is sterk bepaald door de kleiontginningen voor de baksteenindustrie. Langs deze kant van de rivier ontwikkelden zich de kernen, waaronder Boom. In de oude kleiputten ontstonden tal van recreatieve voorzieningen en natuurontwikkelingen. **Boom** vormt het knooppunt tussen de Rupelstreek en de A12. Boom heeft weinig stedelijke centrumfuncties en is slecht ontsloten binnen het multimodale netwerk. De A12 zelf is het resultaat van een erg projectgerichte ontwikkeling zonder totaalvisie op de as.

Tot slot komen we aan in de zuidrand van Antwerpen. Daar zien we een versnipperde ruimte van kernen, linten en functionele ruimten (bedrijventerreinen, zorginstellingen,...). Daartussen ligt zeer waardevolle open ruimte die gekoppeld is aan beekvalleien, kasteeldomeinen en hoeves.

Ontwerp

*Elk deel van de provincie is zeer divers;
de uitdagingen zijn dus verschillend van
plek tot plek en vragen een aanpak op
maat.*

ontwerp

STAP 2

DE VISIE VOOR EEN LEEFBARE, DUURZAME EN KWALITEITSVOLLE RUIMTE

De beschrijving van het cultuurlandschap heeft enerzijds verduidelijkt dat onze ruimte een heel divers ruimtegebruik kent. Anderzijds merken we ook dat de ruimte heel versnipperd is, dat sommige gebieden onderbenut worden, dat ontwikkelingen en ontsluiting niet altijd goed op elkaar zijn afgestemd, ... Hier wil de Provincie Antwerpen verandering in brengen!

Om die reden streeft de Provincie Antwerpen naar een duurzame, leefbare en kwaliteitsvolle ruimte.

Duurzaam omdat we voor onze ruimte streven naar een evenwicht tussen de ecologische, economische en sociale belangen van huidige en toekomstige generaties. Leefbaar omdat het er aangenaam is om te vertoeven, wonen, werken, ontspannen,... En kwaliteitsvol omdat de inrichting voldoet aan hoge kwaliteitsnormen op het vlak van wonen, landschap,...

Aan de basis van ons provinciaal ruimtelijk beleid liggen **vier ruimtelijke principes** en aan de hand van **zeven strategieën** concretiseren we de ruimtelijke principes. De strategieën bepalen hoe de vier ruimtelijke principes vertaald worden in onze provincie.

In deel 2 'Ruimtelijke vertaling' worden de zeven strategieën op kaart gevisualiseerd om een idee te geven wat de strategieën kunnen betekenen voor onze ruimte.

ontwerp

STAP 2
DE VISIE VOOR
EEN LEEFBARE, DUURZAME
EN KWALITEITSVOLLE RUIMTE

VIER RUIMTELIJKE PRINCIPES AAN DE BASIS

Om te komen tot een duurzame, leefbare en kwaliteitsvolle ruimte formuleert de Provincie Antwerpen vier ruimtelijke principes die aan de basis liggen van zowel de strategische visie als van het provinciaal ruimtelijk beleid: zuinig ruimtegebruik, veerkracht, nabijheid en bereikbaarheid, en eigenheid. Deze principes zijn algemeen en robuust en kunnen op lange termijn blijven doorwerken, ook al verandert de context.

ontwerp

ZUINIG RUIMTEGEBRUIK

Meer doen met dezelfde ruimte

Ruimte is een kostbaar goed. Elke dag opnieuw verdwijnt er open en onverharde ruimte voor bebouwing, infrastructuur of voorzieningen, en wordt deze ruimte meer en meer geprivatiseerd voor bijvoorbeeld tuinen. Daarnaast wordt de bebouwde ruimte onvoldoende benut, met als gevolg leegstaande panden, onderbenutte en braakliggende gebouwen en terreinen. Om die reden komt de werking van de open en bebouwde ruimte onder druk te staan.

Zuinig ruimtegebruik, zowel in de open als bebouwde ruimte, is dan ook prioritair in ons ruimtelijk beleid. Zuinig ruimtegebruik gaat over meer doen met dezelfde ruimte, om verspilling te voorkomen en de ruimte efficiënter te gebruiken. Het is een optimalisatie van de ruimte in functie van leefbaarheid en duurzaamheid.

Hergebruik, verweving, kwalitatieve verdichting en tijdelijk gebruik vormen de basiselementen.

In de bebouwde ruimte bieden leegstaande en onderbenutte panden met een goede ligging kansen op **hergebruik**. Ze kunnen verder ingevuld worden, ofwel voor dezelfde functie als voorheen, ofwel voor andere doeleinden na de nodige aanpassingen (hetzij monofunctioneel, hetzij multifunctioneel).

In de open ruimte kunnen eveneens leegstaande en/of onderbenutte panden en percelen terug ingeschakeld worden, bijvoorbeeld door een verloederd kasteeldomein herin te richten tot een publiek natuurdomein met beperkte recreatieve mogelijkheden.

Waar mogelijk wordt aangestuurd op het verweven in plaats van het scheiden van functies. Het scheiden van functies is vaak onnodig, en bovenal ook een gemiste kans om interactie tussen functies te stimuleren of om de verplaatsingsnood te verkleinen. **Verweving** van functies of activiteiten kan op talloze manieren, van heel uitgebreid tot beperkt. Zo kunnen activiteiten gecombineerd worden door ze te stapelen (in de hoogte of ondergronds), ze kunnen elkaar versterken of een kringloop vormen, of activiteiten kunnen gebruik maken van dezelfde ruimte maar gespreid in tijd (overdag versus 's avonds, in de week versus het weekend, in het ene versus het andere seizoen). Bijvoorbeeld: gronden gelegen in de winterbedding van een rivier kunnen bij hoge waterstanden overstromen en bij lage waterstanden gebruikt worden als graslanden voor vee of de klaslokalen van een schoolgebouw kunnen 's avonds gebruikt worden als hobbyruimten.

Ontwerp

Zuinig ruimtegebruik is zowel in de open ruimte als in de bebouwde ruimte van cruciaal belang.

Bijkomend wordt er in de bebouwde en de open ruimte gestreefd naar **kwalitatieve verdichting** en clustering. Kwalitatief verdichten moet doordacht gebeuren met het oog op de leefbaarheid voor bewoners en gebruikers. Dit kan op diverse manieren: bouwen aan hogere dichtheden, innoverende bouwtypologieën bedenken of braakliggende percelen in de kern nieuw leven inblazen. Kwalitatieve clustering van de beperkte en verspreide bebouwing zoals boerderijen en stallen of loodsen in de open ruimte wordt gestimuleerd. Dit kan via het verplaatsen van een activiteit naar een geschiktere locatie. Op die manier worden bebouwing en verharding tegengegaan op plekken waar dit niet gewenst is en, bij afbraak, zelfs teruggedrongen waardoor deze ruimten opnieuw kunnen worden ingeschakeld in het landschap van beekvalleien, landbouwvelden, bossen, wandelwegen,...

Een laatste basiselement van zuinig ruimtegebruik is het **tijdelijke gebruik** van de ruimte. Bepaalde gebouwen of terreinen kunnen een zinvolle invulling krijgen in afwachting van een definitief project. Denk bijvoorbeeld aan pop-up stores in lege winkelpanden, een tijdelijke camping of stadstuin op een braakliggend perceel of een kinderopvang in een tijdelijke constructie.

Ook in de open ruimte kunnen bestaande gebouwen of bepaalde gebieden een tijdelijke invulling krijgen. Zo kunnen we paalkamperen in het bos tijdelijk mogelijk maken waarbij een leegstaand pand tijdelijk

kan dienst doen als sanitaire ruimte. Het belang van de open ruimte wordt zo meer gewaardeerd en in de kijker gezet. Leegstaande panden of braakliggende terreinen worden meteen beheerd en bieden tegelijk een oplossing voor dringend ruimtegebrek: een win-win voor alle partijen. Tijdelijk ruimtegebruik betekent trouwens niet enkel een impuls op korte termijn; ook op lange termijn kan dit een positieve invloed hebben.

Open ruimte wordt gevormd door de aaneengesloten onbebouwde en onverharde gebieden beheerd door natuur, landbouw, water en zachte recreatie, inclusief de beperkte verharding en bebouwing die nodig zijn voor het functioneren van deze activiteiten.

Binnen de **bebouwde ruimte** domineert bebouwing en verharding, zoals bv. in dorpskernen, steden, bedrijventerreinen, ... Hier komen vooral de meer 'harde' functies voor: wonen, werken, winkelen, harde recreatie. Ook onverharde gronden die aansluiten bij deze functies worden hier meegenomen, zoals bv. tuinen en sportvelden. Binnen de bebouwde ruimte komt ook onverharde en onbebouwde, al dan niet publieke, ruimte voor.

VEERKRACHT

Ruimte die tegen een stoot kan

Zowel de bebouwde ruimte als de open ruimte moeten veerkrachtig zijn om nieuwe uitdagingen en trends te kunnen weerstaan en opvangen.

Neem bijvoorbeeld de gevolgen van de klimaatverandering. Het ruimtelijk beleid kan hierop inspelen door de onverharde ruimte in zowel de open als de bebouwde ruimte zoveel mogelijk te vrijwaren en verder te versterken.

Ruimtelijke ontwikkelingen moeten daarnaast rekening houden met de kwetsbaarheden van het fysische systeem, in het bijzonder die van de bodem en het watersysteem. De onverharde ruimte doorheen de provincie Antwerpen biedt onder meer tal van mogelijkheden om de klimaatverandering op te vangen en tegen te gaan. Deze ruimte is bijvoorbeeld in staat om grote hoeveelheden neerslag te bufferen en om water vast te houden in tijden van droogte. Bijkomend kan deze ruimte heel wat biodiversiteit herbergen, migratie van soorten mogelijk maken als hun habitat ongeschikt wordt, verkoeling bieden indien de temperatuur stijgt,...

Maar we moeten ook anders omgaan met onze verharde ruimte en bebouwing. Naast klimaatveranderingen zijn nog heel wat andere uitdagingen met ruimtelijke effecten denkbaar. De evoluties op het vlak van

technologie en economie, maatschappij en samenleving, milieu en energie hebben evenzeer een impact op de organisatie van de ruimte. Ook de wijzigingen in de bevolkingssamenstelling (o.a. door groei, vergrijzing, migratie,...) moeten opgevangen kunnen worden. Het is belangrijk om hier zoveel mogelijk op in te spelen. Dit kan door anders na te denken over ruimte voor wonen-werken-ontspannen, door in te zetten op flexibiliteit en tijdelijk gebruik van de ruimte, door vernieuwende bouwtypologieën te ontwikkelen of door het beperken van verharding. Bedrijfsruimten kunnen bijvoorbeeld flexibeler ontwikkeld worden als antwoord op de digitalisering. Nieuwe woningen kunnen zo ontworpen worden dat ze aanpasbaar zijn aan toekomstige noden van hun bewoners (toegankelijk voor ouderen of mindervaliden,...).

Vanuit het ruimtelijk beleid willen we de samenleving weerbaar maken tegen schokken. Dat kan door bij het organiseren van de ruimte in te zetten op robuustheid en veerkracht.

NABIJHEID EN BEREIKBAARHEID

Ruimte en mobiliteit versterken elkaar

Mobiliteit en ruimte zijn onlosmakelijk verbonden: mobiliteit bepaalt de manier waarop de ruimte wordt georganiseerd en de organisatie van de ruimte stuurt de mobiliteit. We streven naar een verduurzaming van de mobiliteit door in het ruimtelijk beleid in te zetten op twee pistes: het beperken van de verplaatsingen (nabijheid) en het vergroten van het gemak waarmee mensen zich kunnen verplaatsen (bereikbaarheid).

Verplaatsingen zijn nodig om de afstand tussen wonen, werken en voorzieningen te overbruggen. Als we meer inzetten op verweving, liggen deze activiteiten dicht bij elkaar en is er minder nood om zich te verplaatsen. Wanneer bijvoorbeeld in de buurt van een treinstation ook kantoorgebouwen, bedrijven, winkels, sportinfrastructuur, onderwijs of kinderopvang gerealiseerd worden, moet men zich minder ver verplaatsen tussen al deze activiteiten. Deze korte verplaatsingen brengen op hun beurt met zich mee dat de auto niet langer het enige aantrekkelijke verplaatsingsmiddel is; ook de fiets, de trein, de tram, of te voet gaan worden een alternatief.

Uiteraard kan niet alles in elkaars nabijheid liggen. In dat geval is de multimodale en selectieve bereikbaarheid cruciaal. Daarbij staat het gemak centraal waarmee mensen binnen een bepaalde tijd een reeks diensten of activiteiten kunnen bereiken.

Hoe meer aantrekkelijke en gemakkelijke verplaatsingsmiddelen, hoe groter de multimodale bereikbaarheid. Selectieve bereikbaarheid houdt in dat niet elke plek op eenzelfde manier bereikbaar kan en moet zijn. De ruimtelijke kenmerken spelen hier namelijk ook in mee. Zo moet een bedrijventerrein gelegen aan het Albertkanaal op een andere manier of met andere verplaatsingsmiddelen bereikbaar zijn dan de Kalmthoutse heide als natuur en rustplek.

Een bijkomende uitdaging is om het vervoer (de first en last mile) beter te organiseren en aantrekkelijker en efficiënter te maken voor diverse verplaatsingsmiddelen. Dit kan onder meer door hoogwaardige fietsverbindingen te realiseren, veilige voetgangerswegen, rechtstreekse lijnen van openbaar vervoer tussen kernen zonder hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) en het dichtstbijzijnde knooppunt van HOV, kwalitatieve pendelparkings uit te bouwen,... Op die manier kunnen plekken met een lagere bereikbaarheid, zoals kleine kernen, beter inhaken op het netwerk en wordt sneller gekozen voor alternatieve verplaatsingsmiddelen.

Samen geven nabijheid en (selectieve en multimodale) bereikbaarheid vorm aan de ambitie om de mobiliteit en de ruimte in de provincie Antwerpen te verduurzamen.

Multimodaal betekent in deze context dat er, naast de (vracht) wagen, een keuze kan worden gemaakt tussen verschillende verplaatsingsmiddelen die even efficiënt en gebruiksvriendelijk zijn.

EIGENHEID

Een open dialoog tussen de lokale eigenheid en nieuwe maatschappelijke trends

Antwerpen is een provincie met een rijke geschiedenis. De Provincie koestert de cultuur- en natuurhistorische ontwikkeling van haar territorium en wil haar divers voorkomen bewaren en in de verf zetten. De kenmerken en kwaliteiten van het landschap staan hierbij centraal. De accenten die vanuit het ruimtelijk beleid worden gelegd, zullen dus verschillen naargelang de locatie.

Eigenheid gaat echter over veel meer dan het bewaren van de landschappelijke kwaliteiten. Het gaat ook om het kwalitatief integreren van nieuwe trends en innovaties in het landschap, rekening houdend met het lokale karakter. De eigenheid staat immers onder druk door een waaier aan ruimtelijke trends en ontwikkelingen zoals verrommeling, verpaarding, nieuwe bebouwing die geen rekening houdt met de omgeving, of infrastructuur aanleg. We kunnen echter de onderliggende maatschappelijke uitdagingen niet negeren en moeten ervoor zorgen dat ze de kwaliteit en de eigenheid van een plek of locatie juist ten goede komen. Bijvoorbeeld in goed bereikbare kernen die enkel gebouwen tellen met maximaal twee bouwlagen moeten we gaan nadenken over het compacter bouwen in plaats van het verder verkavelen, weliswaar rekening houdend met de eigenheid van elke kern. Het realiseren van hoge woontorens is immers ook niet overal wenselijk. Het is belangrijk om het ruimtelijk beleid te

differentiëren zodat de regionale eigenheid versterkt wordt.

Eigenheid moet samenhang en identiteit creëren in het landschap zonder radicaal te breken met het verleden of zonder te blijven hangen in dat verleden. Zo kunnen we een gedifferentieerd ontwikkelingsprofiel koppelen aan de verschillende kernen in onze provincie afhankelijk van hun ligging, grootte en karakter. Zo kan het serrelandschap in bepaalde delen van de provincie een sterkte vormen voor toekomstige landbouw en zo kunnen de landschappelijk waardevolle beekvalleien, Kempense bossen, meren, zanden en landduinen als economische, toeristische en landschappelijke troef gewaardeerd worden.

Zoeken naar een harmonieus evenwicht tussen de lokale ruimtelijke kenmerken en nieuwe maatschappelijke trends en uitdagingen is noodzakelijk en wenselijk. Het spreekt voor zich dat dit een voortdurende oefening is, op maat van elke regio in de provincie.

Eigenheid staat voor het omgaan met de typische ruimtelijke kenmerken van onze provincie op een hedendaagse en duurzame manier

ontwerp

STAP 2
DE VISIE VOOR
EEN LEEFBARE, DUURZAME
EN KWALITEITSVOLLE RUIMTE

ZEVEN STRATEGIEËN, DE RUIMTELIJKE PRINCIPES VERTAALD

Aan de basis van ons provinciale ruimtelijk beleid liggen de vier ruimtelijke principes die in het vorige hoofdstuk aan bod kwamen. In dit hoofdstuk vertalen we die naar onze provincie Antwerpen via zeven strategieën.

De strategieën zijn eerder tactisch van aard en spelen in op opportuniteiten zoals nieuwe technologieën en maatschappelijke trends. Binnen de strategieën maken we keuzes die cruciaal zijn voor het vormgeven van de ruimte in de toekomst. Belangrijk is dat deze strategieën, net zoals de ruimtelijke principes, de basis zijn voor de nieuwe ruimtelijke visie op lange termijn.

Om de ruimtelijke weerslag van de zeven strategieën te verduidelijken, hebben we een eerste doorvertaling gemaakt wat dit zou kunnen betekenen voor de ruimte in onze provincie. Deze oefening is opgenomen in deel 2 'Ruimtelijke vertaling'.

De volgende strategieën zijn voor de Provincie Antwerpen belangrijk voor de verdere concretisering van de ruimtelijke principes.

OFFENSIEVE OPEN RUIMTE

Natuur, landbouw, water en recreatie vormen een samenhangend en functioneel geheel

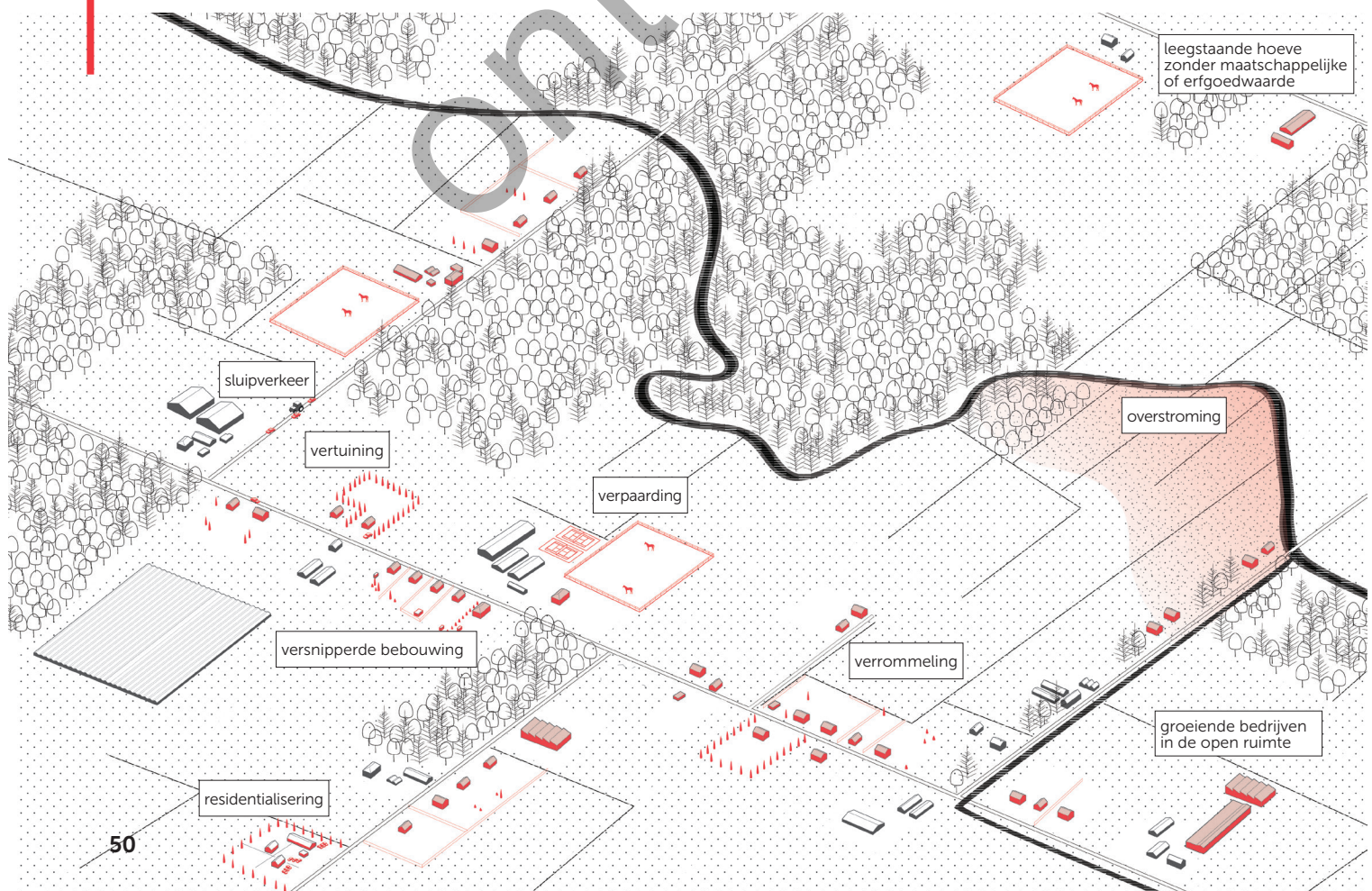
In de open ruimte vormen natuur, landbouw, water en recreatie samen een geheel dat het nut en de noodzaak van de open ruimte benadrukt. De open ruimte zorgt voor (adem)ruimte, rust en stilte in onze sterk verstedelijkte provincie, versterkt de kwaliteiten van het landschap en kan instaan voor het leveren van talrijke ecosystemendiensten: biodiversiteit, voedselproductie, waterberging, bestuiving, recreatie, capteren van CO₂...

De strategie 'offensieve open ruimte' is tweeledig. De eerste pijler is het inzetten op het vrijwaren van de kerngebieden van landbouw, natuur en water. Binnen deze kerngebieden is er nood aan samenhang en goed gestructureerde ruimte waarin de verschillende sectoren optimaal kunnen functioneren en groeien.

De tweede pijler is het verweven van natuur, landbouwproductie, duurzaam waterbeheer en recreatie, van heel beperkt tot heel uitgebreid. Natuur, landbouw, water en recreatie hebben immers veel gemeen. Bovendien is de open ruimte vandaag te schaars om de verschillende beheerders als gescheiden werelden te blijven zien. Geïntegreerd staan ze heel wat sterker om tegengewicht te bieden aan de verstedelijkingsdruk en brengen ze het belang van de open ruimte onder de aandacht.

Gezien een bewustere invulling van de vrije tijd aan belang wint, wordt recreatie binnen deze strategie een belangrijke partner. Recreatie maakt niet alleen een verbinding tussen erfgoed, monumenten of toeristische bezienswaardigheden, maar het

IMPRESSIE : WAT KUNNEN WE ZIEN VANDAAG?

brengt ook de mens dichterbij (waardering van) de open ruimte. Belangrijk is wel dat recreatie altijd in relatie moet staan tot de draagkracht van het gebied en het versterken van de open ruimte.

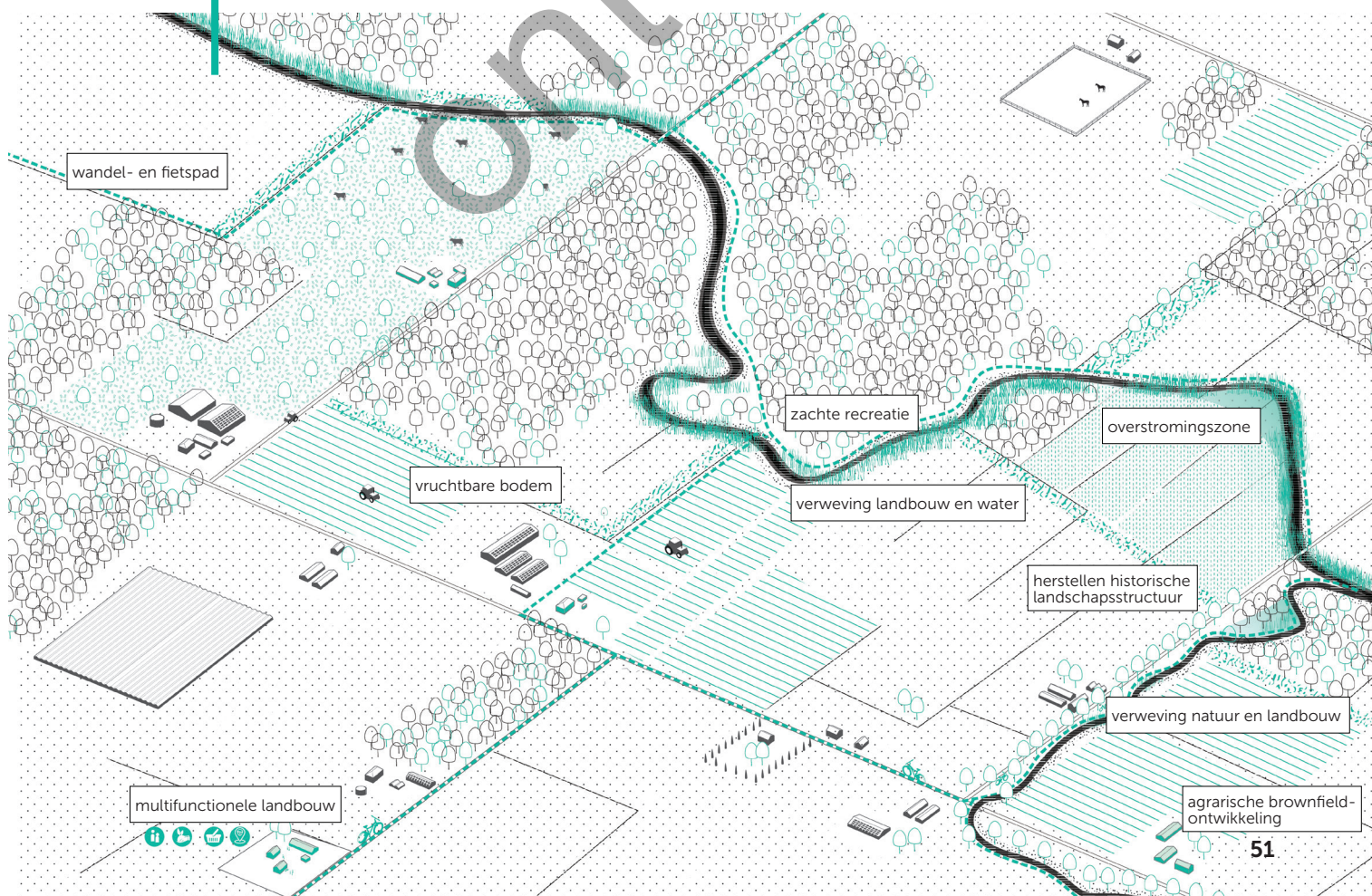
In en nabij de bebouwde ruimte kan het belang van de open ruimte ook verder versterkt worden door de realisatie van plekken voor stadslandbouw of landschapskamers die tot in de kernen doorlopen. Deze kleinere onverharde ruimten (o.m. vruchtbare plaggenbodems) nemen een belangrijke rol op in het aanleveren van heel wat ecosystemediensten en moeten gevrijwaard worden van bebouwing.

De tweeledige benadering van de strategie maakt het mogelijk dat de verschillende beheerders van de open ruimte zich op een duurzame en gelijkwaardige manier kunnen ontplooiën zodat ze samen kunnen werken om elkaar en de open ruimte te versterken. De strategie krijgt voet aan de grond in de

vorm van regionale coalities met diverse actoren die samen een geïntegreerd programma voor de open ruimte opstellen. Dit geïntegreerde programma kan inzetten op biodiversiteit, recreatief medegebruik, landbouw, waterbeheer, klimaatadaptatie, hergebruik van bestaand patrimonium, het sluiten van kringlopen,... Het resulteert in openruimtecoalities die niet langer in de verdediging zitten (defensief), maar die open ruimte hoog op de maatschappelijke agenda plaatsen (offensief).

De strategie gaat uit van een samenwerking tussen verschillende actoren om een geïntegreerd programma op te stellen voor de open ruimte.

IMPRESSIE : WAAR KUNNEN WE NAARTOE?

VERSTERKTE VERVOERCORRIDORS

Synergie tussen de uitbouw van multimodale assen en ruimtelijke ontwikkeling

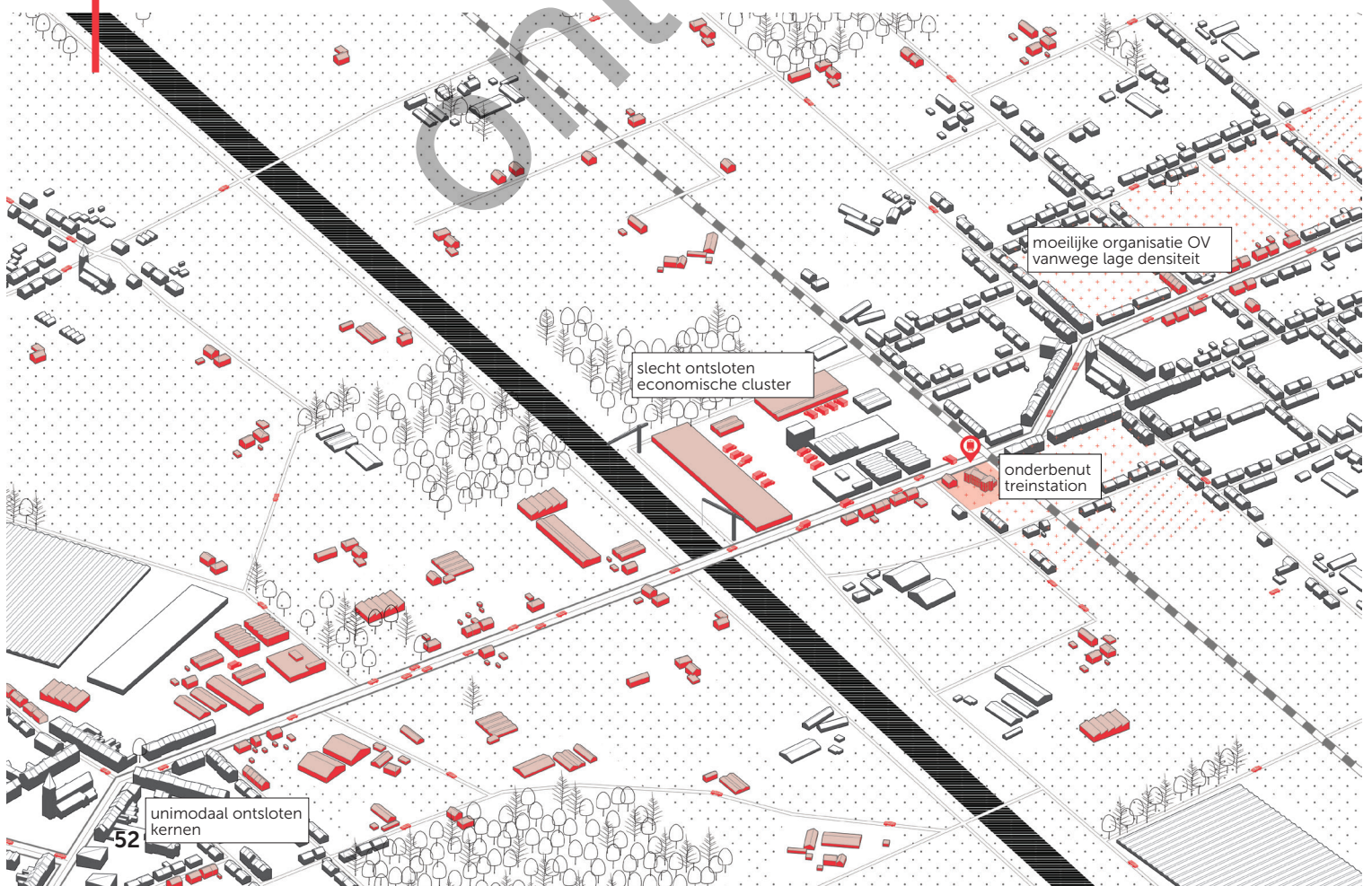
Aangezien verplaatsingen via privaat gemotoriseerd verkeer (auto of vrachtwagen) steeds meer tegen de grenzen aanlopen, wordt een overstap naar een duurzamere mobiliteit met een degelijk en multimodaal aanbod onvermijdelijk. Om te komen tot een multimodaal vervoersnetwerk is het belangrijk om plekken, waar verschillende netwerken verknopen of een halteplaats hebben (m.n. knooppunten) en die zich onderscheiden door hun strategische positie (binnen het stedelijke, economische, recreatieve of voorzieningennetwerk), met elkaar te verbinden en deze verbindingen uit te bouwen tot hoogwaardige corridors op maat van het knooppunt. Binnen deze corridors is het noodzakelijk om een volwaardig multimodaal aanbod uit te rollen, zodat zij een antwoord kunnen

bieden aan een grote vervoersvraag.

Zowel (dorps- en stads)kernen, werkplekken als clusters van voorzieningen (bijvoorbeeld een ziekenhuiscampus, een campus voor hoger onderwijs,...) kunnen strategische knooppunten zijn, en elk van deze knooppunten kent een andere vervoersvraag. Het bepalen van de aangewezen verplaatsingsmiddelen moet in de eerste plaats afgestemd worden op het soort verplaatsing: gaat het om personen of goederen? Om woon-werkverkeer of vrijetijdsverkeer,...?

De missing links binnen de verschillende netwerken (wandel-, trage wegen-, fiets-, (vracht)wagen-, water-, openbaar vervoersnetwerk) moeten op een verantwoorde manier worden weggewerkt zonder de open

IMPRESSIE : WAT KUNNEN WE ZIEN VANDAAG?

ruimte verder te versnipperen. Het inzetten op alternatieven voor de (vracht)wagen is prioritair, al is het niet de bedoeling om de (vracht)wagen volledig te negeren. Deze kan in het bijzonder meegenomen worden als valabel verplaatsingsmiddel voor het voor- en natransport, naast de andere alternatieven.

Onder de aan te pakken missing links zijn er veel bestaande corridors die al deel uitmaken van het huidige netwerk, maar die nu nog onvoldoende multimodaal uitgebouwd zijn. Door dat wel te doen, wordt een duidelijke ontwikkelingsrichting aangegeven voor de uitbouw van hoogwaardig openbaar vervoer, de integratie van nieuwe fietsostrades, de optimalisatie van de waterwegen én het ruimtelijk beleid.

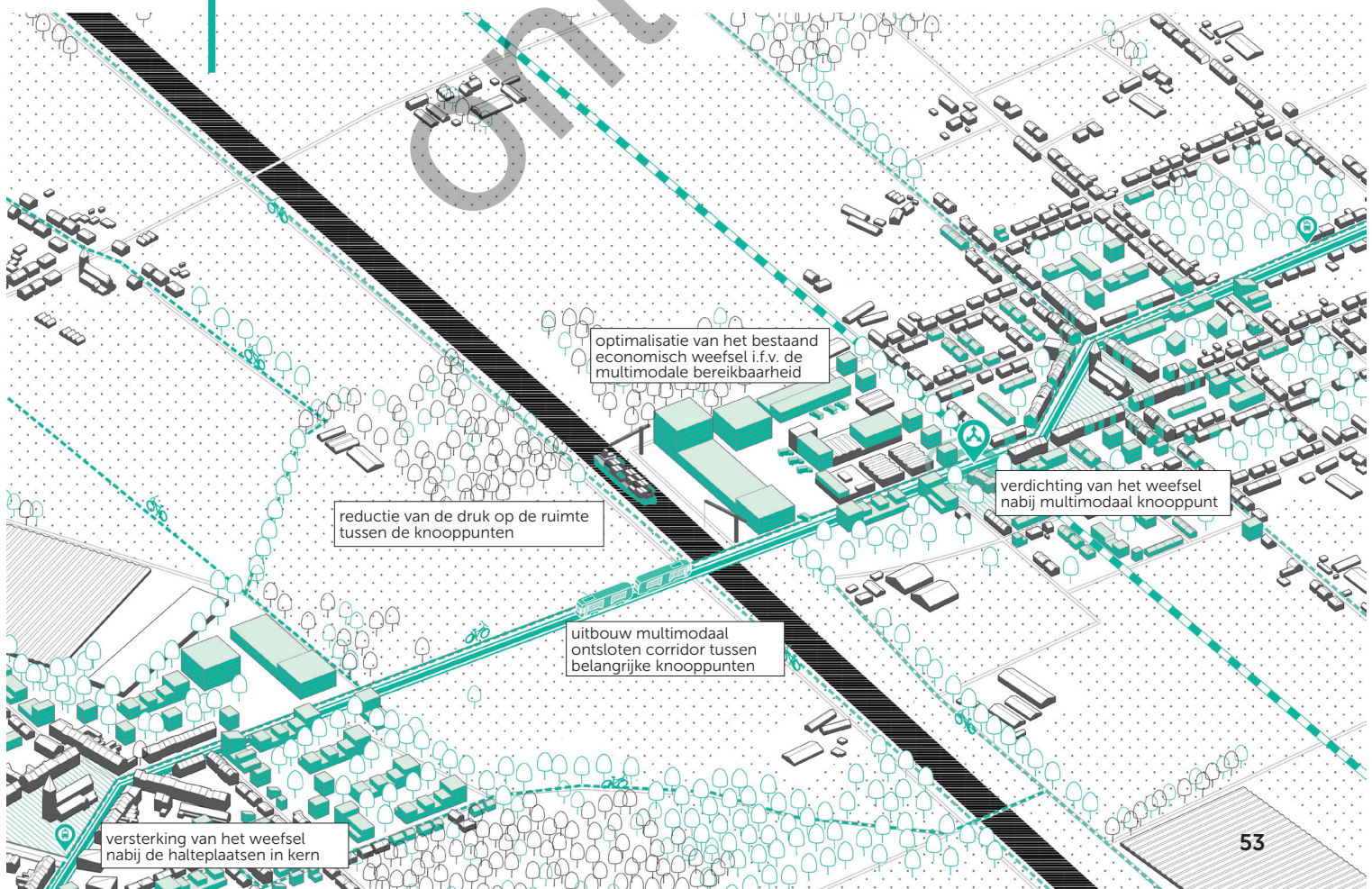
Daar waar de verschillende netwerken verknopen of een halteplaats hebben, ontstaan knooppunten met een hoge bereikbaarheid. Aan de multimodaal ontsloten knooppunten moeten er voldoende (verplaatsingen van) mensen/

goederen zijn om het vervoer (in het bijzonder het openbaar vervoer) optimaal en efficiënt te laten functioneren. Deze knooppunten moeten dus strategisch ingezet worden voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen: kernen kunnen bijkomend versterkt worden, regionale attractiepolen kunnen zich verder ontplooiën, dynamische overslagplekken kunnen verder uitgebouwd worden, ... Door in te zetten op de ontwikkeling rondom deze multimodale knooppunten, kan de druk op de ruimte ertussen verminderd worden.

Vanuit de ambitie om synergie te creëren tussen de uitbouw van multimodale corridors of assen en ruimtelijke ontwikkeling, zal mobiliteit een bepalende factor zijn in het toekomstig ruimtelijk beleid.

Duurzaam staat voor rekening houden met de huidige behoeften zonder toekomstige generaties en hun behoeften in gevaar te brengen. Ecologische, economische en sociale belangen zijn mooi in evenwicht.

IMPRESSIE : WAAR KUNNEN WE NAARTOE?

SLUITEND LOCATIEBELEID VOOR HOOGDYNAMISCHE FUNCTIES

Voorzieningen en bedrijven op multimodaal ontsloten locaties

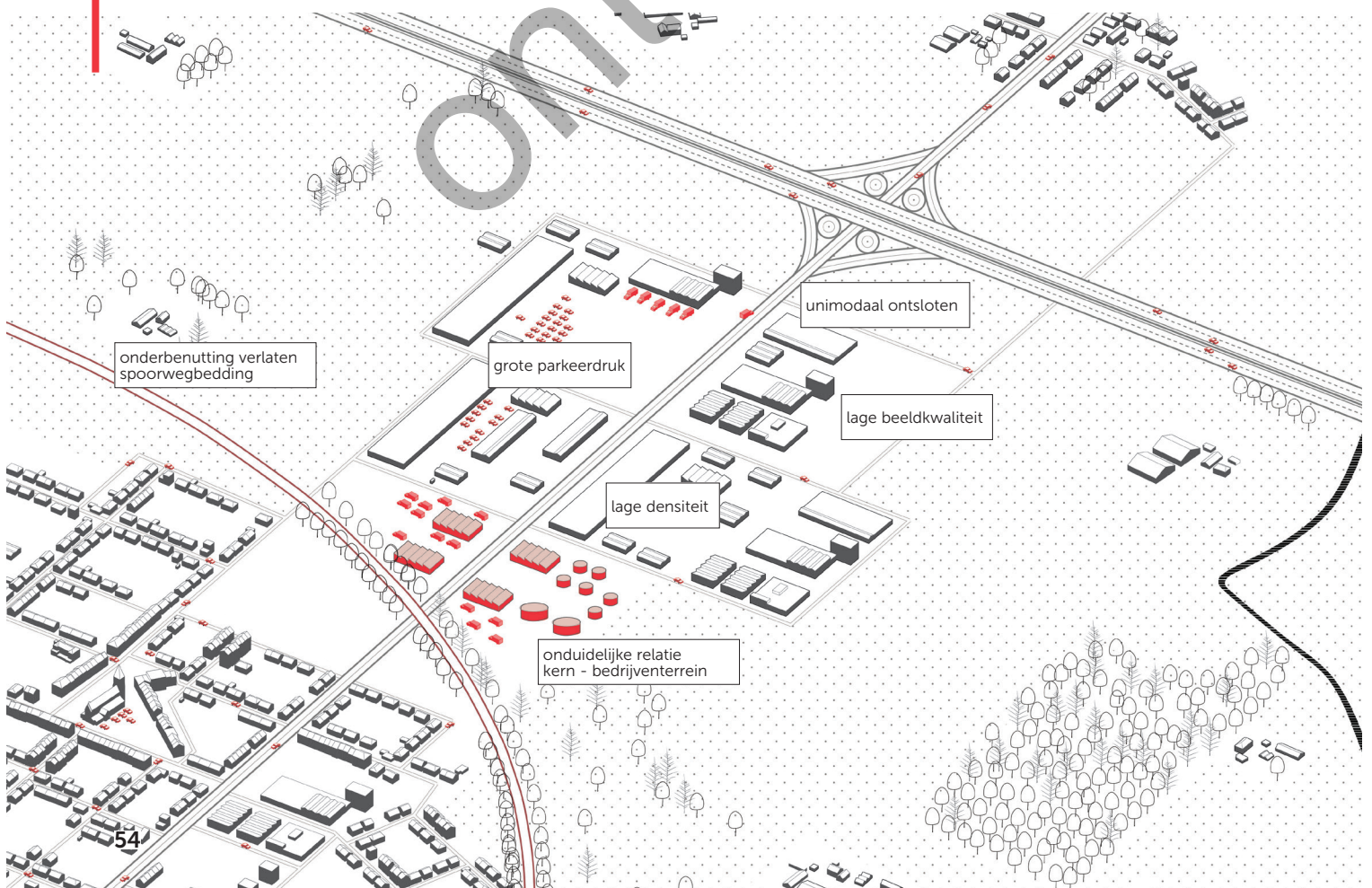
Essentieel in een locatiebeleid is dat hoogdynamische functies ingeplant worden op de meest multimodaal bereikbare plekken. In eerste instantie moeten we voor deze functies streven naar verweving in de kernen die multimodaal ontsloten zijn. Indien dit niet mogelijk is, is bundelen op multimodale knooppunten het uitgangspunt.

Bij de verdere ontwikkeling van een hoogdynamisch knooppunt wordt gestreefd naar een efficiënt en compact gebruik van de beschikbare terreinen op korte afstand van het knooppunt, rekening houdend met de draagkracht van de omgeving. Het verder uitsmeren en aansnijden van gronden wordt vermeden. Verweving en

meervoudig ruimtegebruik vormen hiervoor de sleutel. Het is bijvoorbeeld essentieel om zeer multimodaal ontsloten gronden voor bedrijvigheid optimaal aan te wenden en bijkomend te verdichten. Ook stapeling van bepaalde functies dient daarbij tot de mogelijkheden te behoren.

In de afgelopen decennia hebben echter veel van die voorzieningen, zoals campussen voor hoger onderwijs, ziekenhuizen, recreatiepolen, bedrijven, ... zich gevestigd op perifere locaties die enkel met de auto bereikbaar zijn. Aangezien het niet mogelijk is om alles op eenzelfde manier te ontsluiten, moeten we voor deze perifere locaties met een hoge dynamiek overwegen om de locatie alsnog

IMPRESSIE : WAT KUNNEN WE ZIEN VANDAAG?

op te nemen in een multimodaal netwerk zodat deze plekken in de toekomst kunnen doorgroeien tot kwalitatieve, duurzame en hoogdynamische knooppunten.

Locaties die niet in een multimodaal netwerk kunnen worden opgenomen, worden ontwikkeld in overeenstemming met hun eenzijdig ontsluitingsprofiel. Dat impliceert dat zij geen hoogdynamische rol krijgen. Ze moeten op die manier benaderd worden en eventueel worden afgebouwd. Los van deze historisch gegroeide activiteiten zijn er vandaag nog steeds voorzieningen en bedrijven die zich vestigen op locaties die niet multimodaal ontsloten zijn. Vanuit ruimtelijk oogpunt is dit niet wenselijk.

De strategie 'sluitend locatiebeleid' maakt komaf met de oude redenering dat de bereikbaarheid van voorzieningen en bedrijven met alternatieven voor de wagen er niet toe doet. Het mobiliteitsprofiel van nieuwe functies en de vestigingsplek dienen

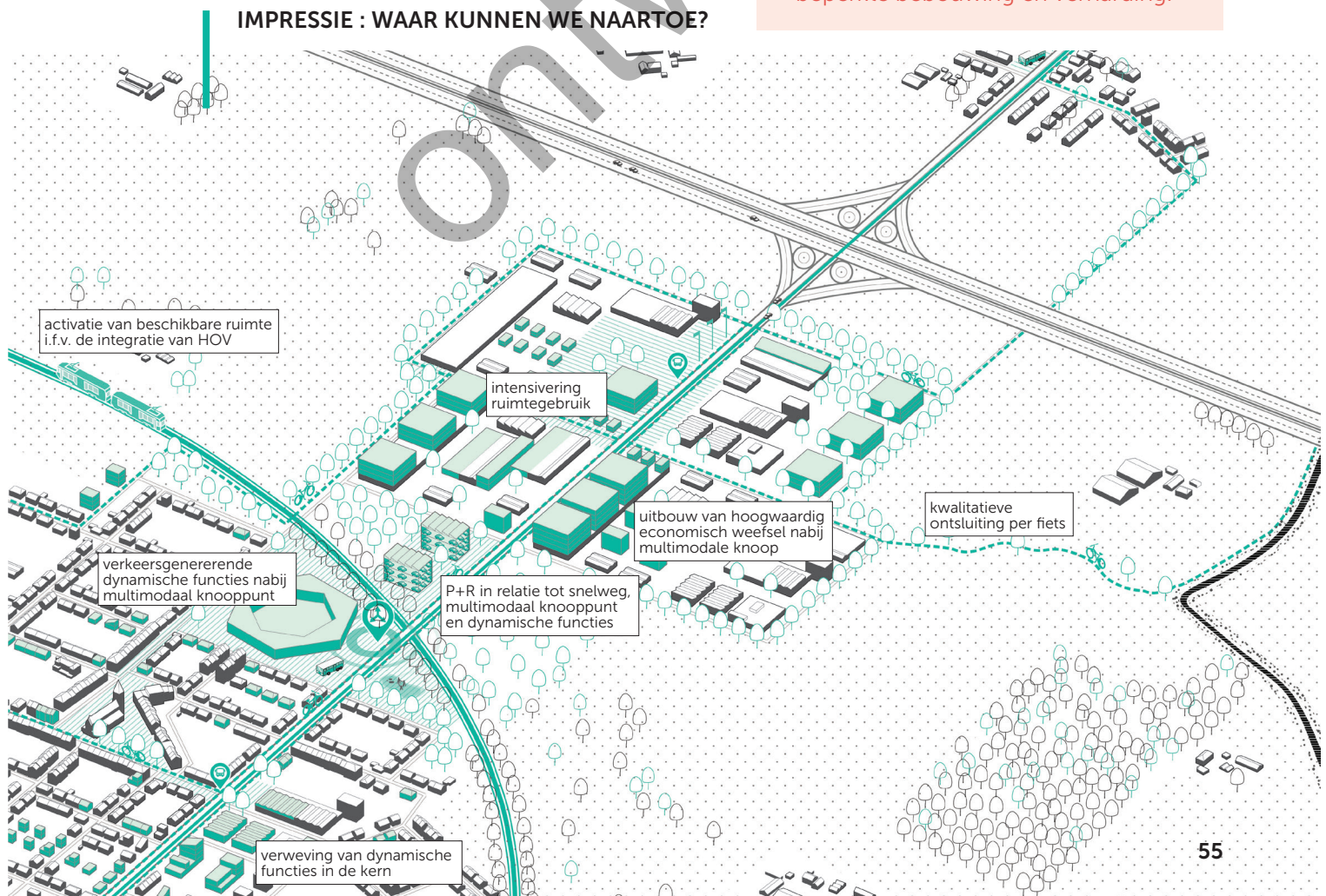
wel degelijk op elkaar afgestemd te zijn. Het spreekt vanzelf dat het type netwerk waarin de hoogdynamische knooppunten opgenomen dienen te worden, afhankelijk is van het type functie. Ziekenhuizen, bedrijventerreinen, luchthavens, recreatieclusters,... hebben namelijk andere ontsluitingsnoden.

Dynamiek staat voor beweging en activiteit.

Hoogdynamische functies brengen veel verkeersbewegingen (voor personen en/of goederen) met zich mee en worden vaak geassocieerd met bijkomende bebouwing en/of verharding, geluidsproductie, ...

Laagdynamische functies genereren daarentegen weinig (verkeers) bewegingen en worden meestal gelinkt aan de open ruimte en aan beperkte bebouwing en verharding.

IMPRESSIE : WAAR KUNNEN WE NAARTOE?

LEVENDIGE KERNEN

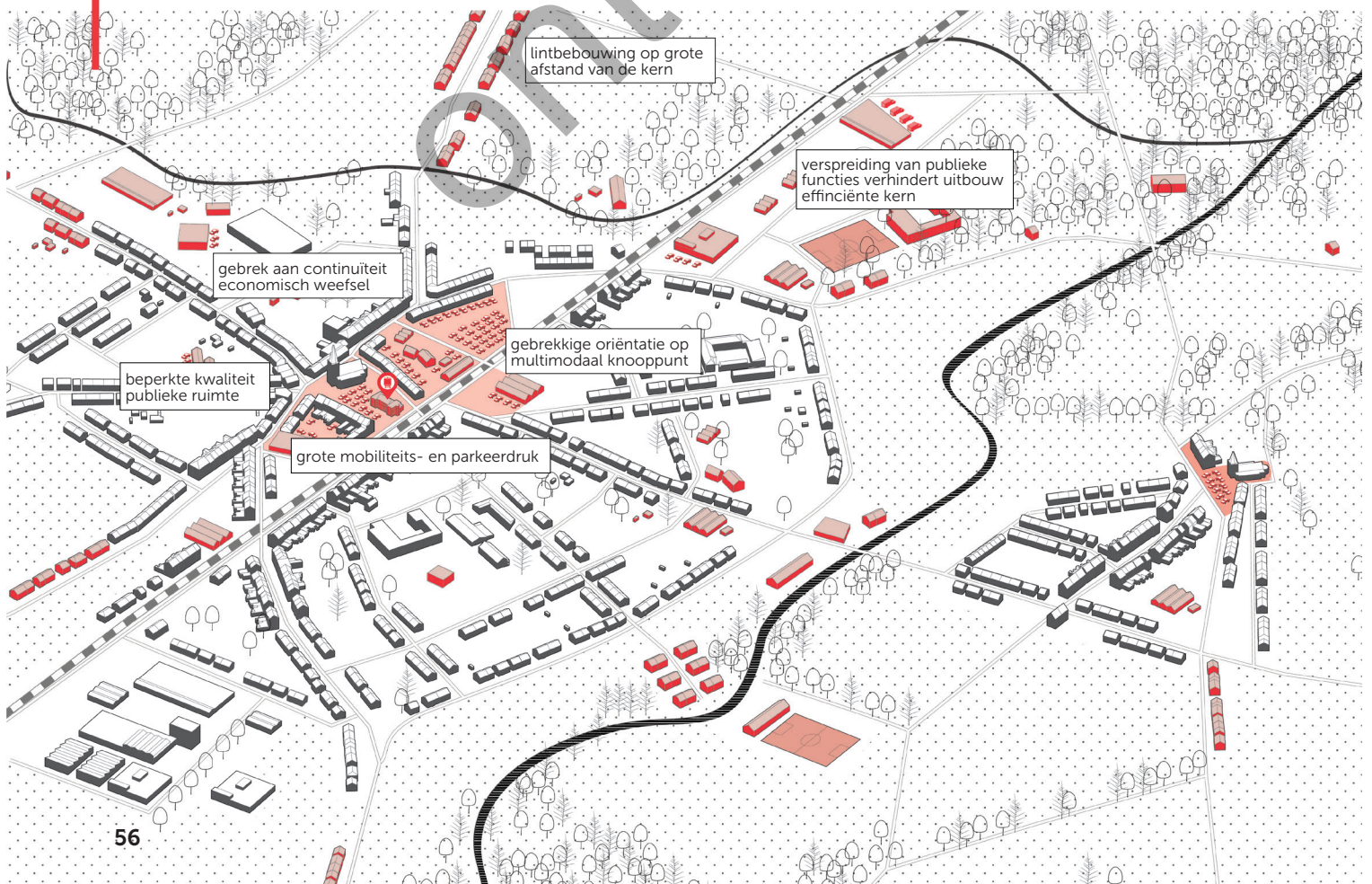
Kwalitatieve ruimtelijke clustering van woonomgevingen

De huidige en toekomstige inwoners van de provincie Antwerpen moeten op een aangename manier in onze kernen kunnen wonen, werken, ontspannen, verblijven en verzorgd worden. Daarom staat het bevorderen van de veerkracht van, en de levenskwaliteit in de kernen voorop. Afhankelijk van de grootte, ligging en functie vervullen de kernen wel een andere rol. Deze rol bepaalt het ontwikkelingsperspectief van een kern. De 'veerkracht' en 'levenskwaliteit' van de kern optimaliseren we. Inzetten op groei en bijkomende bebouwing is nooit een automatisme. De toegang tot voldoende, nabij gelegen openbaar groen, gepaste zorg, basisvoorzieningen en een woonaanbod op maat zijn cruciaal. We houden hierbij altijd rekening met de rol van de kern binnen het groter netwerk van kernen. Inzetten op levendige kernen gaat hand

in hand met de principes van nabijheid en bereikbaarheid. Door het bundelen van woningen, werkplekken en voorzieningen kan een kern bijkomend verdicht worden zonder de verplaatsingsvraag te verhogen. Bijkomend biedt het de kans om de vervoersarmoede, of een gebrek aan toegang tot vervoer op maat aan te pakken en de connectiviteit van de kern te verhogen. Op die manier kunnen meer mensen op een gemakkelijke manier verbinding maken met andere mensen en de samenleving. Zowel nabijheid als bereikbaarheid komen de levenskwaliteit van bewoners en gebruikers ten goede.

De groei van de bevolking en het aantal huishoudens in onze provincie is onvermijdelijk. Om een verdere verspreiding en verlating tegen te gaan, willen we

IMPRESSIE : WAT KUNNEN WE ZIEN VANDAAG?

deze bevolkingstoename enkel opvangen in multimodaal ontsloten kernen die voldoende compact zijn, een groot aanbod aan tewerkstellingsplaatsen en een hoog voorzieningenniveau (bakker, supermarkt, apotheek, zorgvoorzieningen, bibliotheek, onderwijs, winkels, (de)centrale overheidsdiensten,...) hebben. Dergelijke kernen zijn namelijk de uitgelezen locaties om de bevolkingsgroei op te vangen zonder de (verplaatsings)druk op de ruimte te verhogen.

We zoeken naar manieren van kwalitatieve kernversterking, onder meer door de integratie van nieuwe typologieën van gebouwen, zodat de groei van de kern niet gelijk staat met een toename van ruimtegebruik en bijkomende inname van open ruimte rond de kernen. We denken hierbij onder meer aan compacte woningen of kwalitatieve vormen van gestapeld wonen rondom collectieve groenvoorzieningen, vormen van cohousing,...

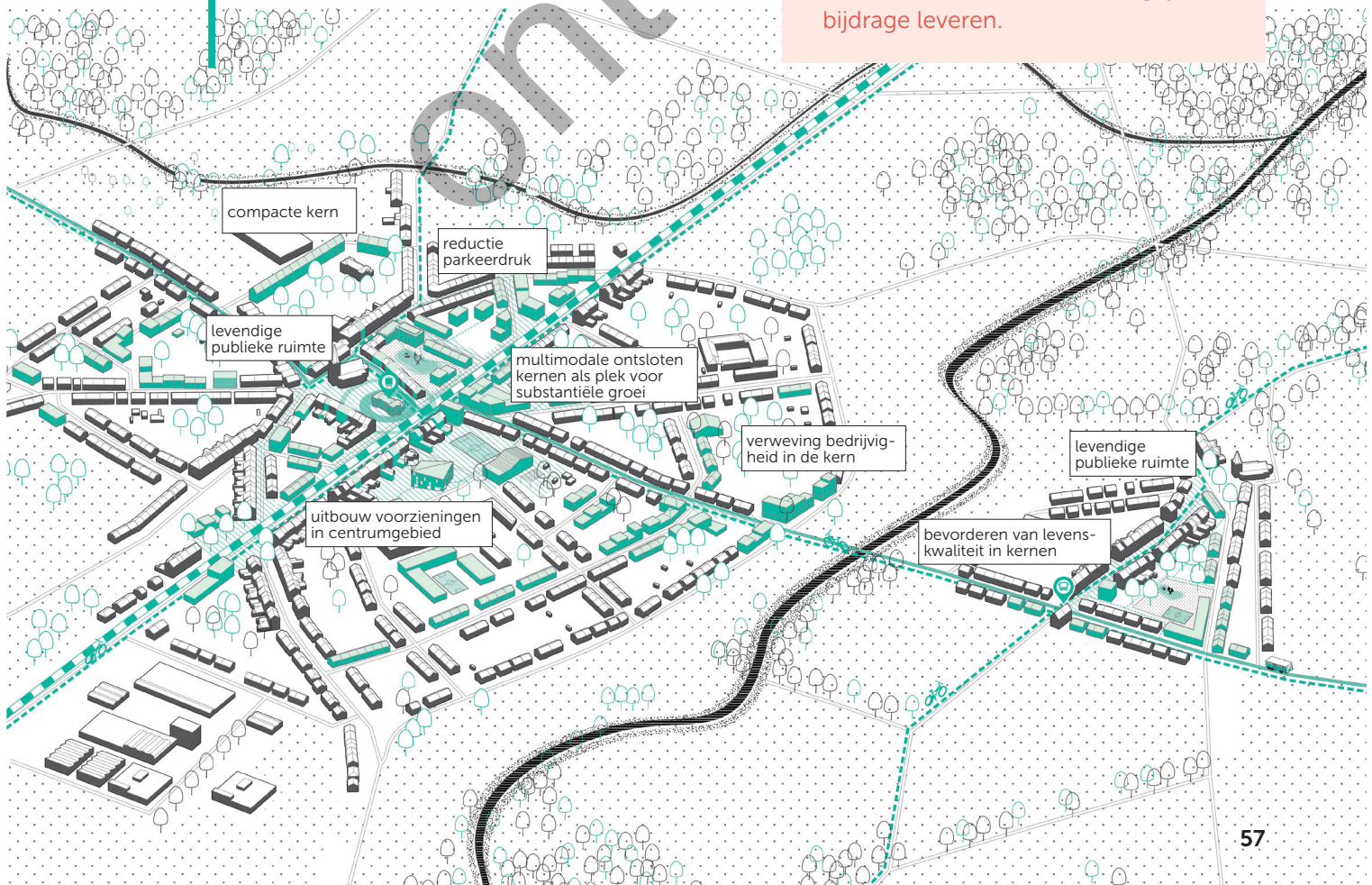
In de strategie 'levendige kernen' staan inzetten op veerkracht, het verhogen van de

levenskwaliteit van bewoners en gebruikers, en het versterken van de eigen identiteit en het karakter voorop. Dit alles rekening houdend met de rol van de kern in kwestie. Bepaalde kernen zijn daarenboven de ideale plekken om de bevolkingstoename op te vangen. We streven naar een 'levendige' toekomst, op maat van elke kern.

Onder **kernen** verstaan we clusters van bebouwde ruimte, ingericht om er te wonen en tal van andere activiteiten te organiseren. Kernen zijn meestal historisch gegroeid. Ze zijn erg uiteenlopend qua maatvoering (van gehuchten tot steden) en nemen afhankelijk van hun grootte, ligging en functies een specifieke rol binnen het grotere netwerk van kernen in. Er is daarbij een enorme diversiteit aan mate van voorzieningen en ontsluiting van kernen.

Levenskwaliteit geeft de mate van voldoening in het bestaan weer. Een leefbare en kwaliteitsvolle ruimte kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren.

IMPRESSIE : WAAR KUNNEN WE NAARTOE?

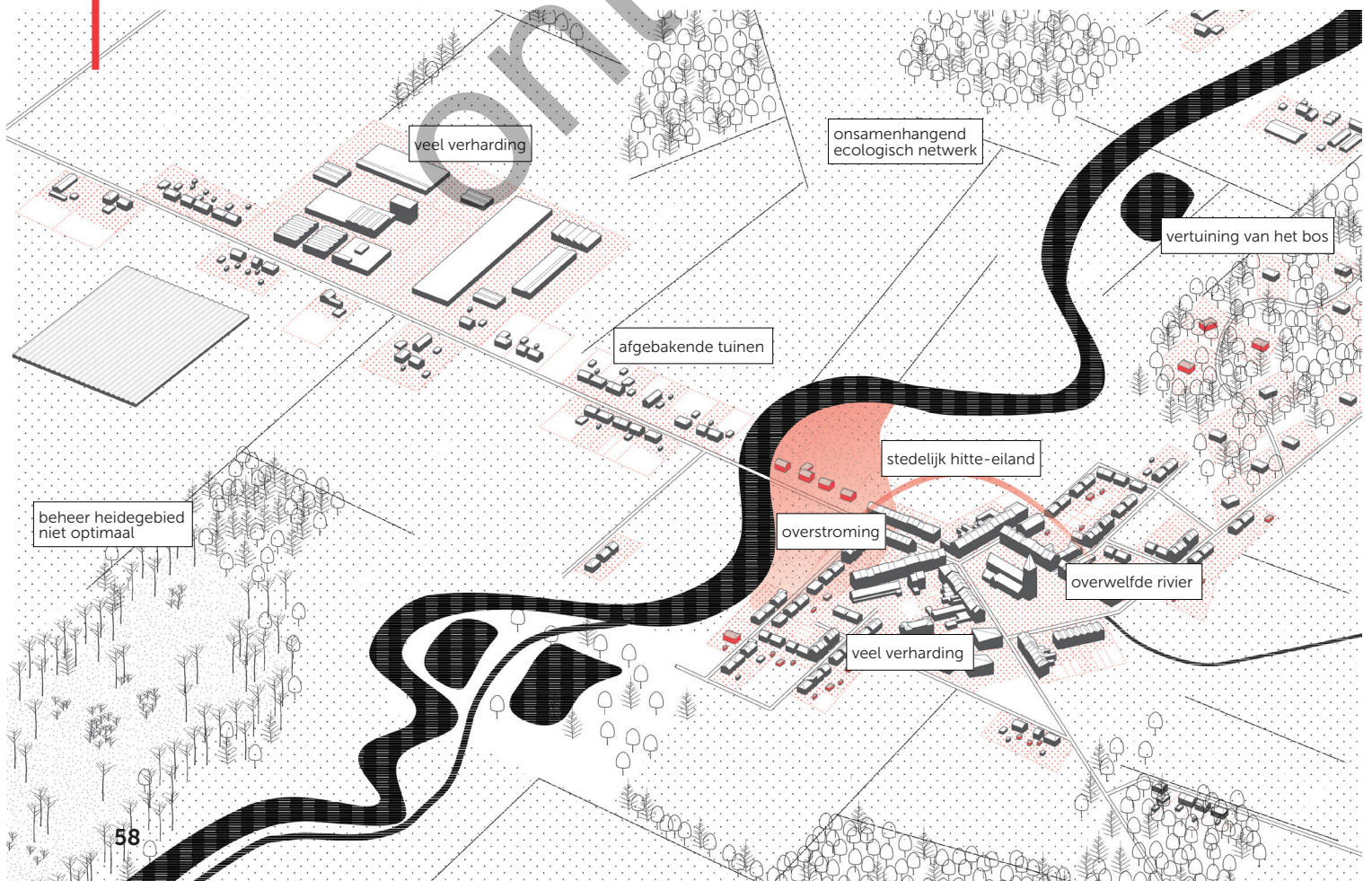
SAMENHANGEND ECOLOGISCH NETWERK

Onafgebroken netwerken doorheen open en bebouwde ruimte

De basis voor het ecologisch netwerk (of ook 'groene infrastructuur') is het fysisch systeem bestaande uit bodem, reliëf, grondwater, netwerk van rivieren en klimaat. Het is de ruggengraat voor de natuur in onze provincie en daarbuiten. Het bestaat uit de kerngebieden van natuur, het netwerk van rivieren, het netwerk van kleine landschapselementen en (blauw) groene netwerken in de bebouwde omgeving. Een duurzaam herstel, beheer en maximale bescherming van de robuuste natuurkerngebieden staan voorop. Bovendien is de samenhang tussen al deze natuurkerngebieden en de verschillende netwerken cruciaal. Ze moeten verbonden worden tot één robuust en kwaliteitsvol netwerk.

De strategie 'samenhangend ecologisch netwerk' zet in op het behoud en de versterking van die samenhang op verschillende schaalniveaus via een fijnmazig ecologisch netwerk doorheen de open en de bebouwde ruimte in de hele provincie Antwerpen – en bij uitbreiding ook op een hoger schaalniveau. Dit fijnmazige netwerk produceert een aantal cruciale ecosystemediensten: het tempert het hitte-eilandeffect waar versteende gebieden mee kampen, het biedt plaats aan laagdynamische vormen van recreatie, kan overvloedige regenval bufferen, ondersteunt een stedelijke biodiversiteit en levert een positieve bijdrage aan de luchtkwaliteit en de leefbaarheid in de stad.

IMPRESSIE : WAT KUNNEN WE ZIEN VANDAAG?

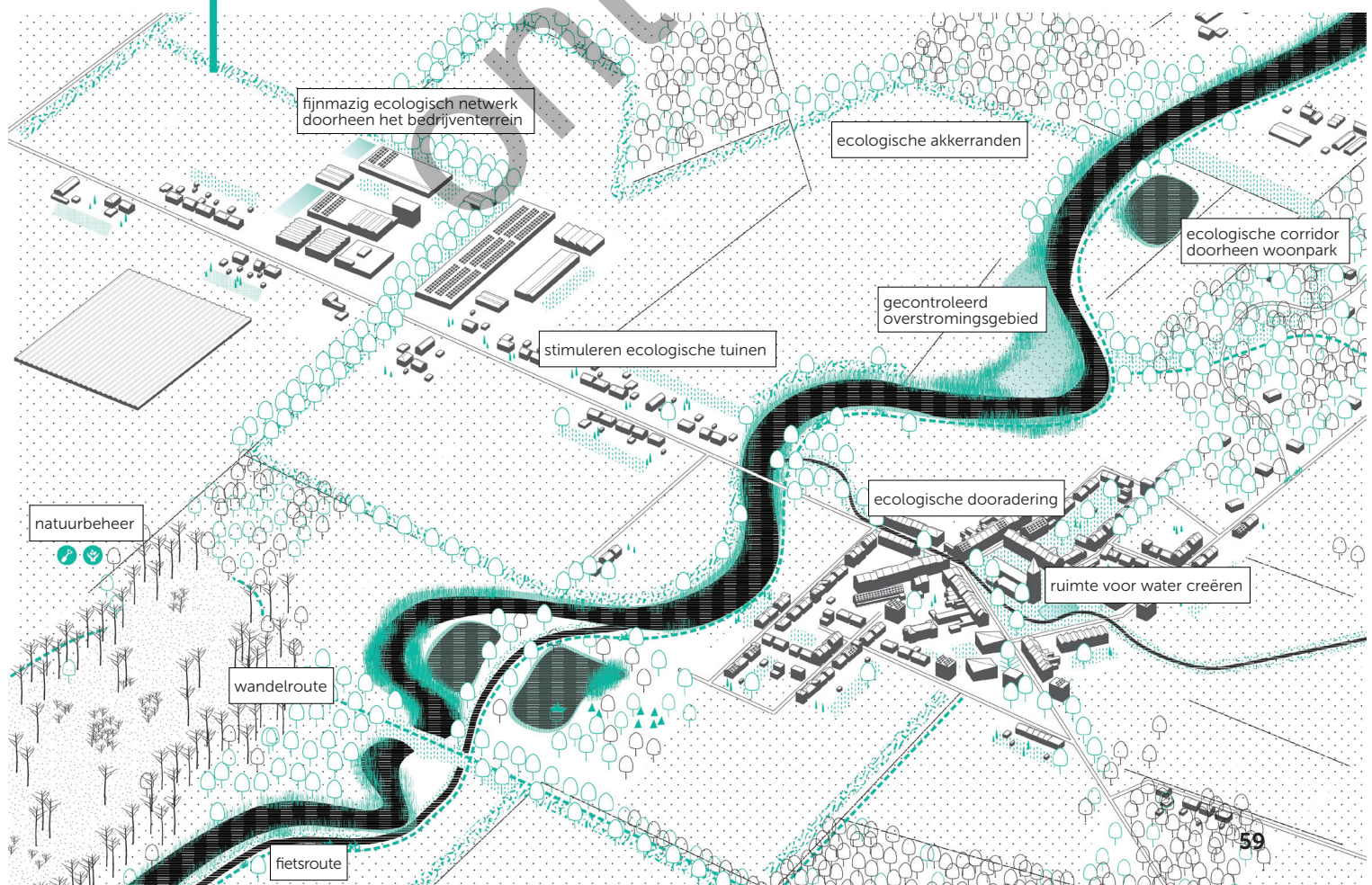
De werking van ecosystemen steunt in sterke mate op een samenhangend ecologisch netwerk op internationaal, maar ook lokaal en regionaal ruimtelijk niveau.

De realisatie van een ecologisch netwerk doorheen de bebouwde ruimte vergt een creatieve ruimtelijke blik. Verweving met andere functies is noodzakelijk (bv. de groene inbedding van fietsostrades, de cultuur- en natuurvalorisatie van erfgoed zoals kasteeldomeinen of forten). Ook de tuinen van burgers kunnen deel uitmaken van een ecologisch netwerk.

Met deze strategie wordt de samenhang van het ecologisch netwerk in de Provincie Antwerpen hersteld, zodat ook in de toekomst de vruchten van goed functionerende ecosystemen kunnen worden geplukt.

Groene infrastructuur is een strategisch opgezet netwerk van natuurlijke en seminatuurlijke gebieden met diverse milieukenmerken, dat is ontworpen en wordt beheerd teneinde een brede reeks ecosystemendiensten te leveren. Een groene infrastructuur kan best worden bereikt door een geïntegreerde aanpak en alle beleidsdomeinen moeten snel betrokken worden bij de ontwikkeling ervan (natuur, water, recreatie, landbouw, ...).

IMPRESSIE : WAAR KUNNEN WE NAARTOE?

ENERGIE-EFFICIËNTIE

Een fundamentele bijdrage van het ruimtelijk beleid aan de energietransitie

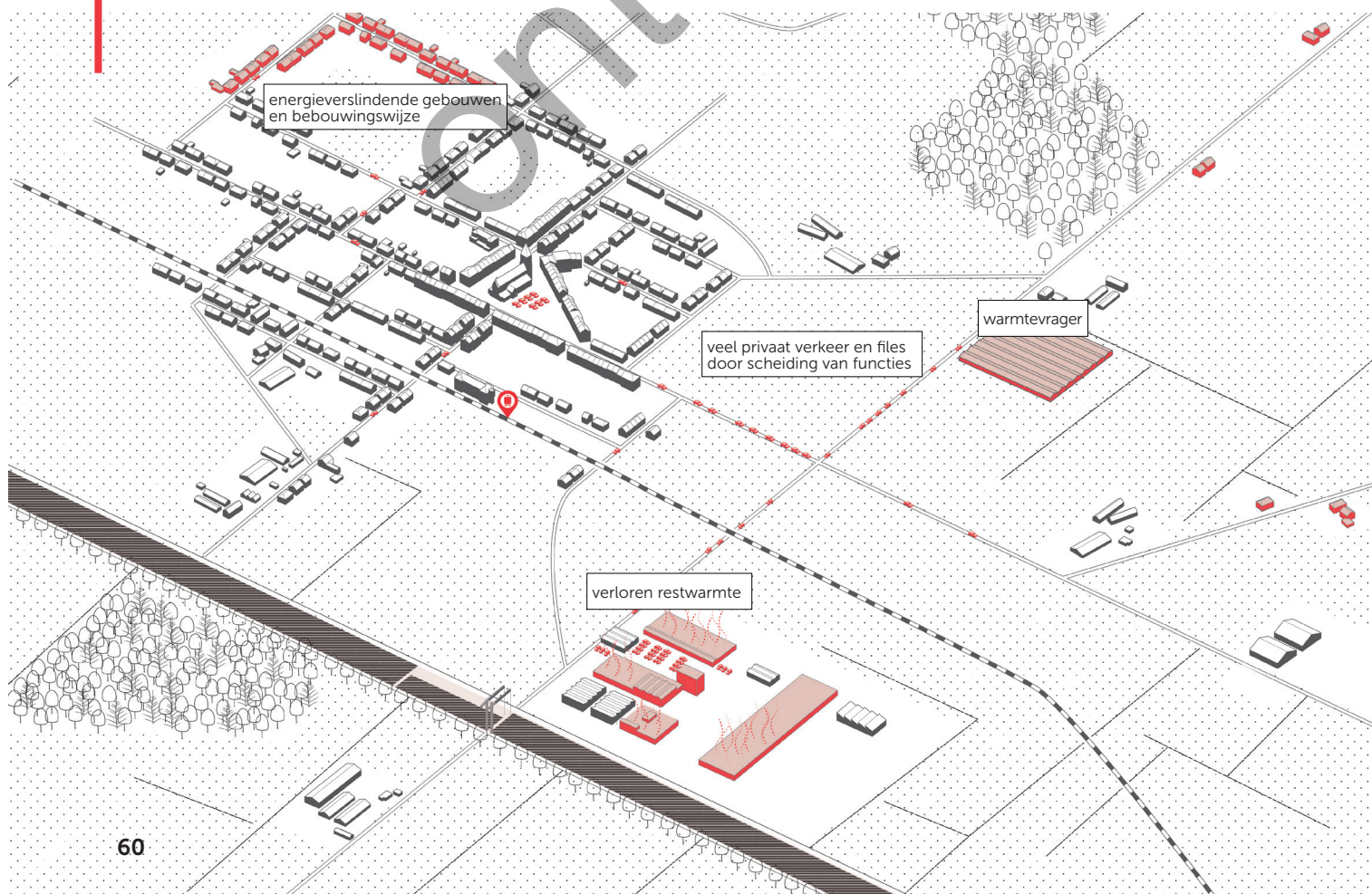
Onze samenleving bevindt zich op de overgang van een fossiel tijdperk naar een tijdperk van hernieuwbare energie. De focus ligt daarbij zeer vaak op technologieën voor de productie van hernieuwbare energie: uit wind met windmolens, uit zon met zonnepanelen, uit water met waterkrachtcentrales, enzovoort. Alle hebben ze een belangrijke ruimtelijke impact.

In deze strategie beklemtonen we echter ook een ander aspect van de energietransitie: het voorkomen van energieverbruik. Het ruimtelijk beleid kan hieraan ook een strategische bijdrage leveren door de ruimte energie-efficiënt te organiseren: het optimaal inrichten van een

activiteit, het bundelen van verschillende activiteiten, het verweven van functies. Het bundelen van activiteiten op multimodale knooppunten kan bijvoorbeeld resulteren in minder en kortere verplaatsingen en verhoogt de aantrekkelijkheid van het openbaar vervoer, met onder meer energiebesparing tot gevolg.

Daarnaast is het verweven van activiteiten belangrijk voor de uitwisseling van hernieuwbare energie, zoals restwarmte. Deze uitwisseling is immers pas zinvol wanneer energieproducenten en -consumenten in elkaars nabijheid liggen. Een energie-efficiënte organisatie van de ruimte maakt bovendien structureel

IMPRESSIE : WAT KUNNEN WE ZIEN VANDAAG?

ontwerp 26.04.2018

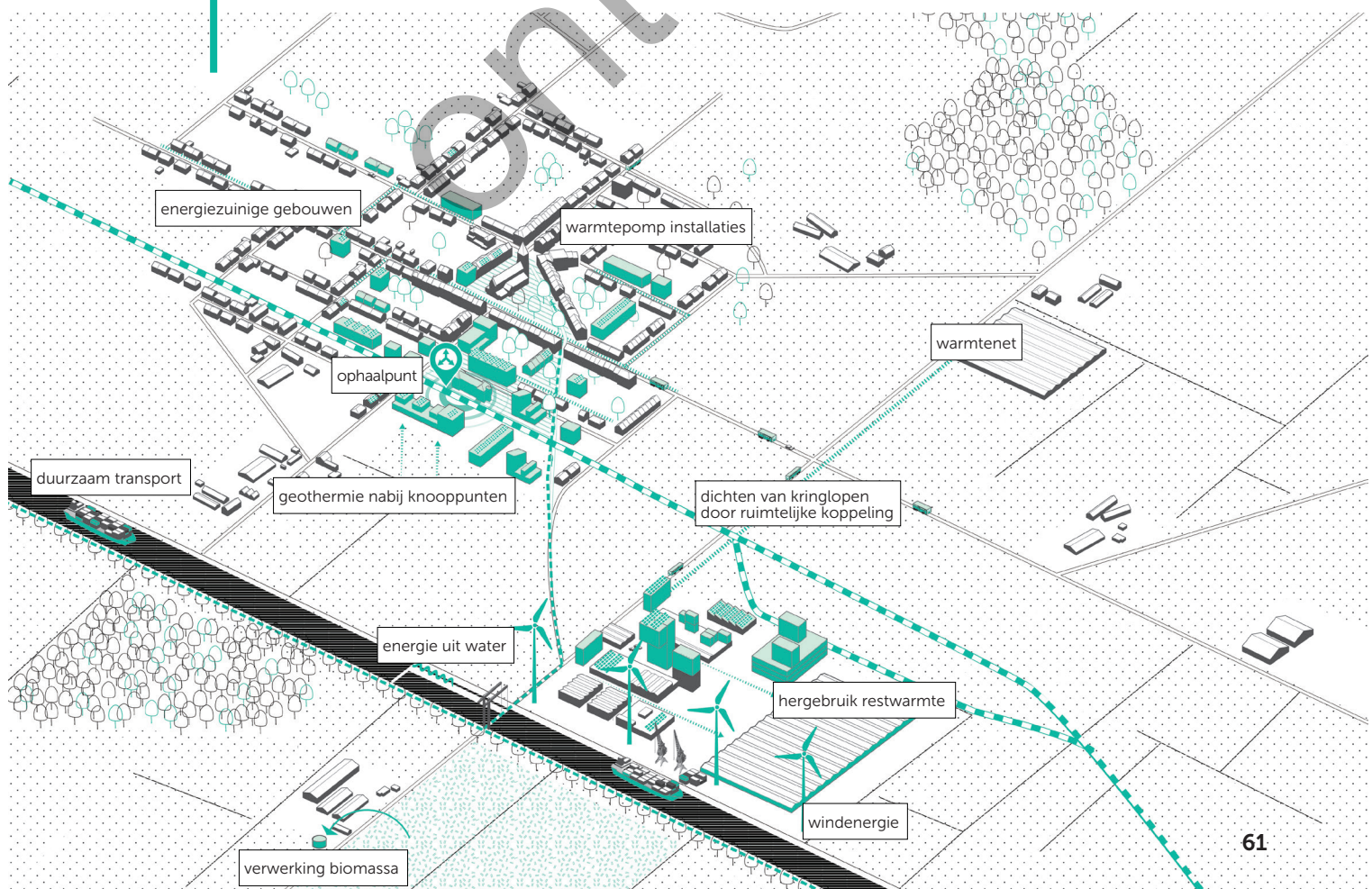
ruimte voor de uitbouw van andere vormen van hernieuwbare energieproductie. Door bijvoorbeeld in te zetten op zuinig ruimtegebruik en kernversterking, is niet alleen de uitwisseling van restwarmte mogelijk, maar tegelijk ook de realisatie van een warmtenet.

De strategie 'energie-efficiëntie' vertrekt dus van de insteek dat de meest groene kWh de niet-gebruikte kWh is. Ze gaat over de fundamentele bijdrage die het ruimtelijk beleid kan leveren aan de energietransitie en staat voor het doorwerken van de logica van hernieuwbare energieproductie in het ruimtelijk beleid.

Energietransitie gaat zowel over de overgang van het gebruik van fossiele brandstoffen naar volledig duurzame energiebronnen, als over het voorkomen van energieverbruik en het energie-efficiënt organiseren van de ruimte.

De meest groene kWh is de niet-gebruikte kWh.

IMPRESSIE : WAAR KUNNEN WE NAARTOE?

VAN VERSNIPPERING NAAR BUNDELING

De meerwaarde van het knooppuntbeleid wordt geïnvesteerd in de open ruimte

Het huidige bebouwingspatroon in de provincie Antwerpen is sterk versnipperd. Nochtans biedt een bundeling van bebouwing en activiteiten tal van voordelen: het versterkt de kernen en de open ruimte, het beperkt de verplaatsingsnood en geeft de mogelijkheid om verplaatsingen efficiënt te bundelen en kringlopen te sluiten.

Sinds de jaren '60 is de provincie Antwerpen, net als de rest van Vlaanderen, heel wat waardevolle open ruimte verloren, in belangrijke mate door het verspreide en verlente karakter van de bebouwing. Het besef groeit dat het anders moet, maar er zijn nog heel wat juridische bouwmogelijkheden op niet wenselijke

locaties die niet zomaar genegeerd kunnen worden. Deze strategie ambieert het definitieve einde van de versnippering. Perifeer gelegen functies die geen bijdrage leveren tot het behoud en het versterken van de open ruimte moeten worden geherlokaliseerd.

De oplossing voor de problematische bouwvoorraad en bouwmogelijkheden in de open ruimte ligt in de koppeling van ontwikkelingsmogelijkheden aan de multimodale knooppunten met de ontsnippering van de open ruimte. Bij multimodale knooppunten kan de draagkracht worden verhoogd door er bijkomende programma's aan toe te

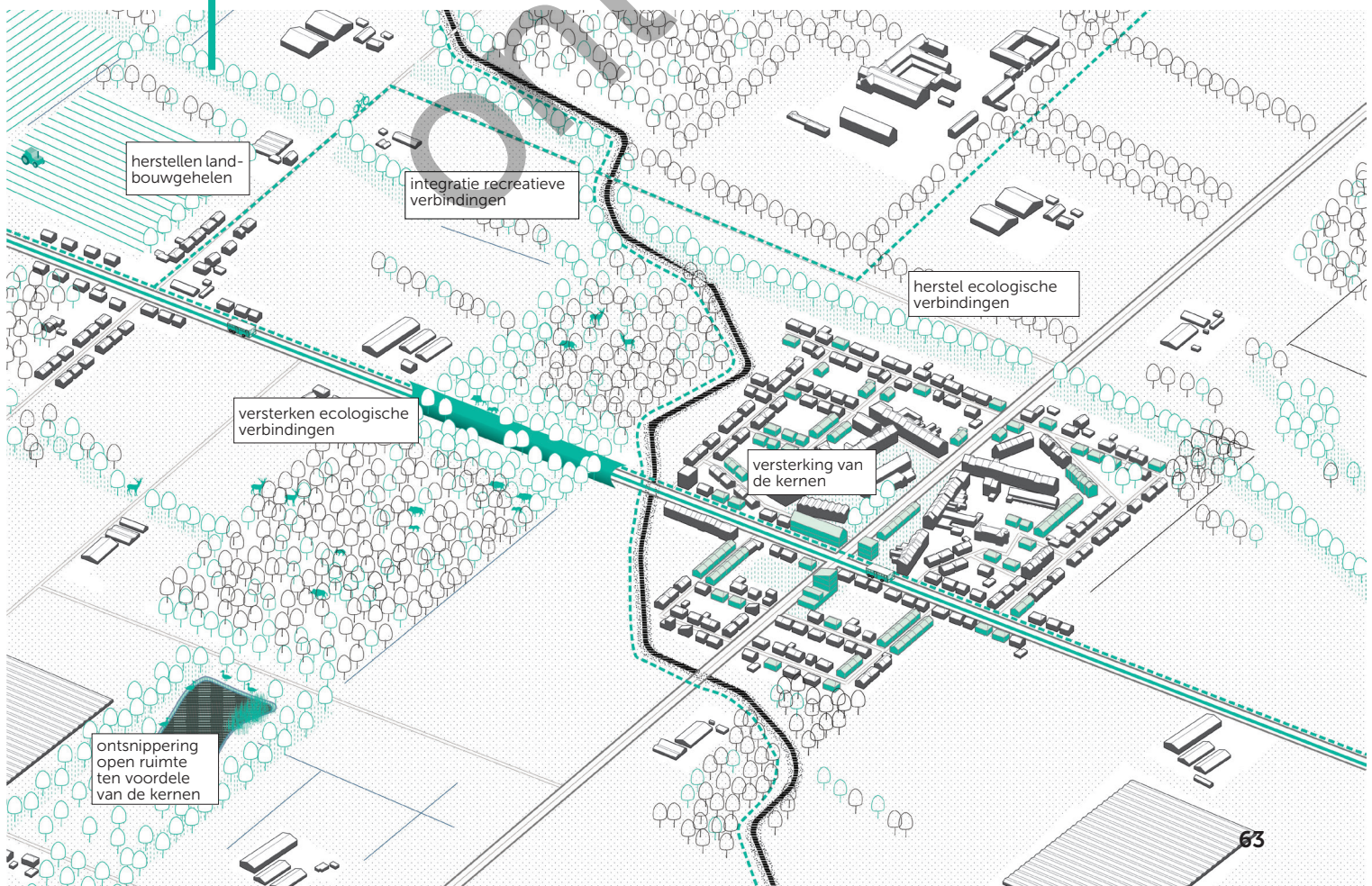
IMPRESSIE : WAT KUNNEN WE ZIEN VANDAAG?

voegen. Denk aan extra woningen, de mogelijkheid om kwalitatief te verdichten, of de toelating om voorzieningen en bedrijvigheid te ontwikkelen. Deze (financiële en ruimtelijke) meerwaarde van de verdichting van multimodale knooppunten kan worden gekoppeld aan de ontsnippering van de open ruimte, om zo de kosten en baten evenwichtig in te vullen, zowel vanuit de private sector als de overheid.

We moeten de ontsnippering van de open ruimte koppelen aan de meerwaarde van verdichting op multimodale knooppunten.

IMPRESSIE : WAAR KUNNEN WE NAARTOE?

ontwerp

STAP 3

DE PROVINCIE NEEMT ACTIE

Om een duurzame, leefbare en kwaliteitsvolle ruimte te realiseren, is er een concreet ruimtelijk beleid nodig. De Provincie zal zelf een belangrijke en cruciale bijdrage leveren aan de realisatie ervan. Enerzijds zal de Provincie haar manier van werken aanpassen en afstemmen aan de huidige en toekomstige noden. Anderzijds formuleert de Provincie, ter uitvoering van de ruimtelijke principes en de strategieën, een aantal ruimtelijke doelstellingen waarop ze zal inzetten. Zowel bij de manier van samenwerken als bij de uitvoering van de ruimtelijke doelstellingen liggen de elementen van het cultuurlandschap en van de visie aan de basis.

ontwerp

STAP 3
DE PROVINCIE
NEEMT ACTIE

EEN AANPAK GERICHT OP SAMENWERKING OVER BELEIDSDOMEINEN HEEN

De Provincie zet in haar nieuw ruimtelijk beleid maximaal in op het integreren en verweven van functies. We stappen definitief af van een pure sectorale aanpak en gaan voor een **aanpak over de beleidsdomeinen en sectoren** heen. Hierbij is het belangrijk dat goed aangevoeld wordt waar de raakvlakken liggen, wat de gemeenschappelijke doelstellingen zijn en hoe een win-win situatie kan worden gerealiseerd. De Provincie kan hierin een prominente rol opnemen omdat ze beschikt over een groot multidisciplinair team van sectorspecialisten die ruimer durven denken dan hun eigen sectoraal belang.

Ontwerp

Ontwerp

In het nieuwe ruimtelijk beleid is ook een **bovenlokale aanpak** van belang, zodat, over de gemeentegrenzen heen, kan worden beoordeeld welke functies ruimtelijk het best passen op welke plaats. Vandaag staan functies immers niet meer op zich, maar nemen ze een positie in een groter netwerk in.

Als Provincie werken we op diverse manieren aan de uitbouw van deze bovenlokale aanpak.

Eenzijds zetten we verder in op een generiek bovenlokaal beleid, vertrekkende vanuit een thema, waarbij we diverse aspecten van andere thema's mee integreren. We denken hierbij bijvoorbeeld aan het uitbouwen van een ruimtelijk beleid rond bedrijvigheid of wonen in kernen, gekoppeld aan aspecten zoals vrijetijdsbeleving, klimaatadaptatie, energie-efficiëntie of de uitbouw van een fijnmazig ecologisch netwerk.

Anderzijds zet de Provincie steeds meer in op een aanpak op maat van een gebied of een project. Daarbij zoeken we naar geïntegreerde oplossingen voor de noden van een bepaald gebied en stemmen we de aanpak en de instrumenten af op de doelstellingen die we wensen te verwezenlijken in het betreffende gebied.

In de voorbije jaren werd aangetoond dat een geïntegreerde, bovenlokale aanpak op maat van een gebied zijn vruchten afwerpt en het middel bij uitstek kan zijn bij de verdere realisatie van een sector overschrijdende visie. Op welke gebieden of projecten de Provincie concreet verder zal inzetten, bepalen we bij de verdere uitwerking van het provinciaal beleidsplan.

Bij een aanpak over beleidsdomeinen en (gemeente)grenzen heen, zal het steeds belangrijker worden om in **samenwerking met andere partners** uitdagingen aan te pakken. Coalities vormen en partnerschappen uitbouwen spelen een cruciale rol en winnen aan belang.

De Provincie kan hierin een prominente rol opnemen, niet alleen voor het versterken van de samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen binnen de eigen organisatie en tussen de verschillende overheden, maar ook met burgers en andere partners op het terrein. Op die manier komen we tot een meer realisatiegericht ruimtelijk beleid.

Zowel de partnerschappen als de **rol van de Provincie** zal bij elke samenwerking en project verschillen: van een coördinerende rol die de partners en hun verschillende visies samenbrengt en een samenwerkingsmodel uitwerkt tot een meer ondersteunende rol die diepgaander ruimtelijk onderzoek aanreikt; van een sensibiliserende rol om partners en burgers te engageren om mee de visie te realiseren tot een trekkersrol in functie van het voeren van een eigen sturend en uitvoeringsgericht ruimtelijk beleid.

Voor de Provincie is het belangrijk dat we, onafhankelijk van de rol die we opnemen, zoeken naar gemeenschappelijke raakvlakken en doelstellingen en dat we streven naar een win-winsituatie voor de ruimte én de partners. Dit vergt een opbouw van kennis over de eigen beleidsdomeinen heen en een openheid naar andere beleidsdomeinen en partners van verschillende beleidsniveaus.

ontwerp

STAP 3
DE PROVINCIE
NEEMT ACTIE

PROVINCIALE RUIMTELIJKE DOELSTELLINGEN

Het provinciaal ruimtelijk beleid zal de komende decennia inhoudelijk inzetten op de concrete uitwerking van vijf grote provinciale doelstellingen om de visie te concretiseren:

- Ruimtelijke ontwikkelingen koppelen aan multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties;
- Een gedifferentieerd beleid voor bedrijvigheid;
- Een gedifferentieerd beleid op maat van de levendige kernen;
- Inschakelen van het landschap als productiefactor;
- Versterken van de groene infrastructuur in de open en bebouwde ruimte.

Deze vijf doelstellingen bepalen het ruimtelijk beleid van de Provincie, dat ze in samenwerking met andere partners, bovenlokaal en over de beleidsdomeinen heen wil realiseren. De vier ruimtelijke principes en de zeven strategieën zijn het algemene toetsingskader en moeten steeds doorwerken bij de uitwerking van deze doelstellingen.

Afhankelijk van de doelstelling kan de rol van de Provincie verschillend zijn en zet ze andere instrumenten in. Bijvoorbeeld kaderplannen, ruimtelijke uitvoeringsplannen, ontwerp onderzoek, ...

RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN KOPPELEN AAN MULTIMODALE KNOOPPUNTEN EN HOOGDYNAMISCHE LOCATIES

Provinciale doelstelling 1

1.1 Selecteren van de multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties in de Provincie

De Provincie verfijnt de studie van Ruimte Vlaanderen en van de Provincie Antwerpen aangaande de knoop- en plaatswaarde.

Voor de verschillende multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties in de Provincie bepalen we de knoop- en plaatswaarde. We vertrekken hierbij van de multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties zoals aangeduid op de eerste ruimtelijke vertaling van de zeven strategieën zoals opgenomen in deel 2 'Ruimtelijke vertaling'.

De Provincie zal voor alle multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties de effectieve knoop- en plaatswaarde in beeld brengen.

1.2 Het gewenste profiel van multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties bepalen

Na het bepalen van de knoop- en plaatswaarde van de multimodale knooppunten en hoogdynamische locaties formuleert de Provincie voor elk van deze locaties een gewenst profiel.

Aan de knooppunten met de hoogste waarden worden nieuwe hoogdynamische ontwikkelingen gekoppeld. Voor de hoogdynamische locaties brengen we in beeld waar de knoopwaarde al dan niet voldoende hoog is, rekening houdend met het mobiliteitsprofiel van de activiteit(en). Het is belangrijk dat het gewenste profiel in evenwicht is met het multimodale mobiliteitsprofiel.

Bij het formuleren van de ontwikkelingsmogelijkheden zal rekening gehouden worden met de landschappelijke kwaliteit, de draagkracht van de omgeving, de aard van de activiteit(en) en de gewenste verkeersmodi. Knooppunten met een hoge knoopwaarde kunnen eventueel verder ontwikkeld worden. Deze ontwikkelingen zijn steeds gekoppeld aan de verschillende modi die het knooppunt ontsluiten. Voor bepaalde dynamische locaties moet de knoopwaarde verhoogd worden, voor andere dient de dynamiek te worden verlaagd.

GEDIFFERENTIEERD BELEID VOOR BEDRIJVIGHEID

Provinciale doelstelling 2

2.1 Onderzoek naar gedifferentieerde ruimte voor bedrijven

De Provincie werkt een selectief beleid voor bedrijfslocaties uit waarbij we uitgaan van 'behoud van ruimte, niet van plek'. Prioritair zal de Provincie Antwerpen inzetten op optimalisering, herstructurering en verdichting van bestaande, goed gelegen locaties. We willen een ideale match vinden tussen bedrijfslocaties en bedrijven.

Om te komen tot een verantwoord ruimtelijk beleid zal de Provincie onderzoek doen naar de ruimte die bedrijvigheid vandaag de dag inneemt en vraagt en een inzicht vergaren in de ruimtelijke economische veranderingen en trends. Vervolgens focust de Provincie zich op de ontwikkelingspotenties van locaties zelf en werkt hiervoor concrete ontwikkelingsperspectieven uit, rekening houdende met de multimodale ontsluiting. Waar mogelijk onderzoekt de Provincie in welke mate bedrijven mee in de kernen kunnen gestimuleerd worden.

Specifiek zal de Provincie bedrijvigheid differentiëren in functie van decentrale energie, energiekringlopen en distributie om synergiën te zoeken met andere sectoren met een hoge energievraag en/of -aanbod.

2.2 Ontwikkelingsstrategie vastleggen voor geselecteerde bedrijfslocaties

De Provincie maakt voor goed gelegen bedrijfslocaties een concrete ruimtelijke economische agenda op en zet beschikbare (juridische)instrumenten in om dit beleid te realiseren. Inzet van vereveningsinstrumenten, om slecht ontsloten locaties af te bouwen en te koppelen aan ontwikkeling van goed gelegen locaties, kan hiervan onderdeel zijn.

Vanuit de visie op verwevenheid en multifunctionele invulling analyseert de Provincie de mogelijkheid om bepaalde vormen van bedrijvigheid terug in kernen onder te brengen.

2.3 Onderzoek en strategie naar gedifferentieerde ruimte voor grootschalige detailhandel

Om te komen tot een ruimtelijk beleid voor grootschalige kleinhandel zal de Provincie onderzoek doen naar de ruimte die grootschalige detailhandel vandaag de dag inneemt en vraagt en een inzicht vergaren in de ruimtelijke economische veranderingen en trends. De Provincie werkt criteria en ontwikkelingsperspectieven uit voor bestaande en nieuwe concentraties baanwinkels buiten de kernen.

Bijzondere aandacht gaat uit naar het zoeken van een evenwicht tussen (concentraties van) baanwinkels en een aantrekkelijk winkelgebied in de kernen.

2.4 Ontwikkelingsstrategieën vastleggen voor grootschalige detailhandel buiten de kernen

De Provincie werkt een beleid uit om perifere ontwikkelingen langs steenwegen op te vangen en onderzoekt wat de verschillende ontwikkelingsperspectieven voor (concentraties van) baanwinkels zijn. De Provincie maakt een kader op voor winkelvrije-, winkelarme- en winkelclusterzones en zet beschikbare (juridische) instrumenten in om dit beleid te realiseren. Inzetten van vereveningsinstrumenten, om ruimtelijk niet gewenste locaties af te bouwen en te koppelen aan ontwikkeling van ruimtelijk wel gewenste locaties, kan hiervan een onderdeel zijn.

2.5 Ontwikkelingsstrategieën voor agrocomplex en verwerkende nijverheid i.k.v. landbouw

Het agrocomplex, de landbouw met zijn toeleverende, verwerkende en dienstverlenende sectoren, is op economisch vlak een belangrijke speler in de Provincie Antwerpen. De kracht van het agrocomplex zit in het netwerk tussen de bedrijven, waarbij de Provincie wil inzetten op innovatie, de bijhorende ketenontwikkeling en een cross-sectorale samenwerking en de realisatie van slimme connecties tussen de bedrijven. De Provincie bakent agro-industriële complexen (agrobedrijvenzones) af en ontwikkelt deze. Hierbij wordt rekening gehouden met het beperken van het ruimtebeslag, het vrijwaren van de onbebouwde open ruimte en het sluiten van kringlopen. Deze agro-industriële complexen worden best gesitueerd op locaties met een passend mobiliteitsprofiel én waar al een concentratie van agrarische bebouwing aanwezig is. Op deze manier wordt de aansnijding van het open agrarisch landschap tot een minimum beperkt.

2.6 Ontwikkelingsstrategieën voor hoogdynamische recreatieve clusters

De Provincie realiseert een recreatief, sportief en toeristisch vrijetijdsaanbod in hoogdynamische recreatieve clusters. De Provincie bouwt de bestaande hoogdynamische recreatieve clusters uit als motor voor streekontwikkeling en als poorten voor de regio door de ontwikkeling van een informatie- en onthaalnetwerk. In dit kader spelen onder andere het provinciaal recreatiedomein Zilvermeer en het provinciaal recreatiedomein De Schorre een hoofdrol in de hoogdynamische recreatieve clusters 'Kempense Meren' en 'Rupel'. De Provincie zet in op het multimodale ontsluiten van deze hoogdynamische recreatieve clusters.

Daarnaast bepaalt de Provincie criteria voor toekomstige hoogdynamische, recreatieve en toeristische ontwikkelingen, waarbij onder meer de multimodale ontsluiting en de landschappelijke kwaliteit in de afweging een belangrijke rol spelen.

2.7 Inzetten op kwalitatieve verdichting en inrichting

De Provincie zet beschikbare instrumenten in om verdichting en verweving te kunnen realiseren en de inrichting van locaties voor bedrijvigheid te optimaliseren. Daarbij ligt de nadruk ook op het optimaal functioneren van dergelijke locaties. Daarnaast bepaalt de Provincie synergiën op vlak van energie of andere zijstromen tussen bedrijvigheid en andere sectoren om deze te stimuleren en te sturen.

De Provincie zet beschikbare (juridische) instrumenten in en onderzoekt de financiële haalbaarheid van optimale verweving.

2.8 Versterken van onverharde ruimte in bebouwd weefsel

De Provincie zet in op een gezonde leefomgeving in de bebouwde ruimte met een focus op klimaatadaptatie, ruimte voor water, ruimte voor infiltratie, wateroverlast en –tekort, groene infrastructuur en landschappelijke kwaliteit, in synergie met het economische weefsel.

De Provincie onderzoekt de manier waarop klimaatadaptatie, ruimte voor water en groene infrastructuur kan vorm gegeven worden binnen de bebouwde ruimte. Specifieke aandacht gaat hierbij uit naar het garanderen van voldoende kwaliteitsvolle en toegankelijke groene ruimten. Om dit te realiseren zet de Provincie alle beschikbare instrumenten in.

GEDIFFERENTIEERD BELEID OP MAAT VAN LEVENDIGE KERNEN

Provinciale doelstelling 3

3.1 Onderzoek naar gedifferentieerde typologieën van levendige kernen

Op basis van de resultaten van de knoop- en plaatswaarde stelt de Provincie een typologie van de kernen voor. We onderzoeken een verdere differentiatie binnen de 'te versterken, levendige kernen' en de 'te onderzoeken, levendige kernen'. Specifiek hierbij onderzoeken we hoe de dynamiek en de rol van kernen is binnen de netwerken van mobiliteit, voorzieningen, ... en wat de mogelijke synergiën zijn tussen verschillende kernen die binnen een netwerk fungeren.

3.2 Ontwikkelingsstrategieën op maat van de kern

Voor de verschillende typologieën van kernen bepalen we cijfermatig het minimale en maximale voorzieningenniveau. Hierbij houden we rekening met de demografische gegevens en trends en het verweven van het wonen met andere functies. We creëren een ondersteuningsbeleid voor lokale besturen om deze gegevens op maat van de kernen door te vertalen en te concretiseren en stimuleren daarbij een bovenlokale en intergemeentelijke reflex.

3.3 Inzetten op kwalitatieve verdichting en inrichting

Als Provincie verduidelijken we wat minimale randvoorwaarden zijn voor kwalitatieve verdichting. De Provincie zet beschikbare instrumenten in om verdichting en verweving te kunnen realiseren en de inrichting van kernen te optimaliseren.

Binnen het bestaand en toekomstig instrumentarium zoeken we naar stimulansen om ontwikkelingen binnen de kern te sturen naar gewenste ontwikkelingslocaties, alsook het voorkomen van ongewenste ontwikkelingen op andere locaties.

Bijkomend bepaalt de Provincie de ontwikkelingsperspectieven voor een diffuus en verspreid woonlandschap buiten de kernen. Hierbij zet de Provincie beschikbare (juridische) instrumenten in om dit beleid te realiseren.

3.4 Versterken van onverharde ruimte in bebouwd weefsel

De Provincie onderzoekt de potenties van de onverharde ruimte en de missing links in de kernen. De Provincie weegt hierbij de functionaliteit af en stelt prioriteiten voorop rekening houdend met de rol binnen het netwerk.

De Provincie zet in op een gezonde leefomgeving in de kernen met een focus op klimaatadaptatie, ruimte voor water, ruimte voor infiltratie, wateroverlast en –tekort, groene infrastructuur, landschappelijke kwaliteit en toegankelijke onverharde ruimte, in synergie met het woonweefsel.

De Provincie onderzoekt de manier waarop klimaatadaptatie, ruimte voor water en groene infrastructuur kan vorm gegeven worden binnen de kernen. Specifieke aandacht gaat hierbij uit naar het garanderen van voldoende nabije, kwaliteitsvolle en toegankelijke groene ruimten in deze kernen. Om dit te realiseren zet de Provincie alle beschikbare instrumenten in.

De Provincie werkt een beleid uit die de onverharde ruimte in en de open ruimte rond de kernen koppelt aan mogelijkheden voor lokale voedselproductie en korte ketenlandbouw.

INSCHAKELEN VAN HET LANDSCHAP ALS PRODUCTIEFACTOR

Provinciale doelstelling 4

4.1 Optimaliseren van de landbouwstructuur en tegengaan van versnippering

De Provincie werkt een ruimtelijk kader uit gericht op het stimuleren van agrarisch hergebruik via herontwikkeling van vrijkomende agrarische sites of verouderde glastuinbouwbedrijven. Het provinciaal beleid zet in op het vrijwaren en optimaliseren van de kerngebieden van land- en tuinbouw. We werken modellen uit voor verschillende types van land- en tuinbouwbedrijven en innovatieve teelten. In deze kerngebieden zet de Provincie beschikbare instrumenten in om het niet-agrarisch economisch en residentieel gebruik te beperken en/of verhinderen.

Anderzijds werkt de Provincie een beleid uit, op basis van het uitruilen en optimaliseren van bestemmingen, in versnipperde en structureel aangetaste agrarische gebieden die minder functioneel zijn voor de agrarische sectoren. Dit gaat over het omzetten naar andere openruimtefuncties zodat ze een meer multifunctionele en planologisch juiste invulling kunnen krijgen. Daarnaast maakt de Provincie een ruimtelijk kader om mogelijkheden te bieden voor verbrede belevingsactiviteiten gekoppeld aan een actieve landbouwbedrijfsvoering.

Het optimaliseren van de landbouwstructuur betekent ook het inspelen op de gevolgen van klimaatverandering en het verhogen van de landschappelijke kwaliteit. De Provincie helpt het idee van waterconservering verder ingang vinden bij de landbouwsector en dit zowel ten voordele van de landbouwpercelen in perioden van droogte als ten voordele van de benedenstroomse gebieden in perioden van hevige regenbuien.

4.2 Zoeken naar mogelijkheden van voedselproductie in en rond de bebouwde ruimte

De Provincie werkt een beleid uit dat de onverharde ruimte in en de open ruimte rond de kernen koppelt aan mogelijkheden voor lokale voedselproductie en korte keten landbouw, als tegenhanger van schaalvergroting. Specifiek beschermen we de bestaande plaggenbodems en vrijwaren ze van verzegeling door plaggenbodems zo weinig mogelijk aan te snijden voor harde bestemmingen en deze overgangsgebieden tussen de kernen en het platteland te differentiëren als multifunctionele openruimtekamers. Waar mogelijk worden kringlopen van energie, water en grondstoffen lokaal gesloten. De Provincie maakt een ruimtelijk kader op voor het vrijwaren van deze gronden van bebouwing en het stimuleren van de korte keten landbouw.

4.3 Onderzoek en strategie uitwerken voor decentrale energie en het optimaal benutten van de ondergrond

De Provincie bepaalt wat decentrale energie, energiekringlopen en distributie voor onze Provincie betekenen. Om te komen tot een verantwoord ruimtelijk beleid zal de Provincie onderzoek doen naar de potenties die er ruimtelijk zijn op vlak van decentrale energie, energiekringlopen en distributie en de huidige match/mismatch tussen energievragers en energieleveranciers.

De Provincie brengt daarnaast het ondergronds en bovengronds logistiek leidingnetwerk in kaart. We onderzoeken op welke plaatsen dit energie- en logistiek netwerk elkaar kruisen, waar synergiën mogelijk zijn en onderzoeken de link met de multimodale knooppunten in de Provincie.

De Provincie vertaalt de doelstellingen uit deze onderzoeken naar een ruimtelijk, economisch en ecologisch provinciaal beleid voor de omschakeling naar een energie-efficiënt en koolstofarme Provincie. Bij het uit te werken beleid focussen we in de eerste plaats op de potenties binnen en de koppeling aan de bebouwde ruimte om verdere versnippering van de open ruimte te vermijden.

VERSTERKEN VAN DE GROENE INFRASTRUCTUUR IN DE OPEN EN BEBOUWDE RUIMTE

Provinciale doelstelling 5

5.1 Versterken van de onverharde open ruimte

De Provincie zet in op verweving en zoekt hierbij naar types van verweving in de open ruimte, met een focus op de valleigebieden en onze eigen provinciale domeinen. We werken een ruimtelijk kader uit hoe verweving kan geïmplementeerd worden.

De Provincie voorziet de nodige ruimte voor waterinfiltratie en –berging met specifieke aandacht voor valleisystemen van provinciale waterlopen. Naast de beheersing van de overstromingsproblematiek pakken we ook de verdroging aan. Daarbij hebben we aandacht voor de multifunctionaliteit van gebieden en zoeken we naar synergiën met andere openruimtegebruikers.

We zetten beschikbare (juridische) instrumenten in die het behoud en de versterking van het aanwezige fysische systeem en de landschappelijke structuur centraal stellen.

5.2 Ontwikkelingsstrategieën voor de valorisatie van de open ruimte rond de kernen

De Provincie werkt een ruimtelijk kader uit om de open ruimte rond kernen te valoriseren en er in te zetten op multifunctionele open ruimte. We onderzoeken de mogelijke synergiën tussen de verschillende open ruimtelfuncties. We zetten beschikbare instrumenten in, waarbij we extra aandacht vestigen op de inzet van vereveningsinstrumenten.

Daarbij kan het gaan over openruimtevingers die diep doordringen in het bebouwd weefsel, maar ook over landschapskamers rondom de kernen.

5.3 Versterken van het netwerk tussen de natuurkerngebieden

De Provincie zet in op de realisatie van een groene infrastructuur door in te zetten op verbindingen en missing links tussen de kerngebieden ervan onder meer voor het vergemakkelijken van de migratie van fauna en flora. Hierbij zoeken we naar mogelijke synergiën met andere openruimtegebruikers. We concretiseren en visualiseren dit aan de hand van de landschapsbeelden biodiversiteit en gebruiken deze als leidraad voor terreinrealisaties en om ruimtelijke tools voor verbindingen uit te werken.

Specifiek werkt de Provincie een ondersteuningsbeleid uit voor het behoud en onderhoud van kleine landschapselementen.

5.4 Functies met verharding en/of dynamiek mee inschakelen in het behoud en de versterking van de open ruimte

De Provincie wenst de open ruimte buiten de kernen te versterken en te vrijwaren en functies met verharding en/of dynamiek zo veel als mogelijk verweven in de kernen. Indien verweving in de kern echter niet mogelijk is, onderzoekt de Provincie op welke manier deze functies meer kunnen bijdragen aan het behoud en de versterking van de open ruimte. De Provincie doet hierbij uitspraken over de mogelijke inrichting, reorganisatie van een gebied, de verweving van functies en de mogelijkheden op het vlak van medegebruik. Het gaat hier voornamelijk over recreatieve - en gemeenschapsvoorzieningen die niet te verweven zijn in de kernen, maar die wel op een betere manier kunnen ingericht worden zodat ze kunnen bijdragen aan de uitbouw van de groene infrastructuur. Bijvoorbeeld golfterreinen, kasteeldomeinen,...

Om dit te realiseren zetten we beschikbare instrumenten in, waarbij we extra aandacht vestigen op de inzet van vereveningsinstrumenten.

ontwerp

Bronnen

Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium. (2016).

Opnieuw een toename van het voertuigenpark in België, Brussel. Geraadpleegd op 5 september 2017 via statbel.fgov.be

Claeys, R., De Roey, G. (2014).

Slim verdichten, onderzoeksrapport.

AG stadsplanning Antwerpen in opdracht van de Interlokale Vereniging Kenniscentrum Vlaamse Steden. Geraadpleegd op 18 juli 2017 via www.kenniscentrumvlaamsesteden.be

De Boer, R. (2013).

Inspiratiewaaijer tijdelijk ruimtegebruik.

TU Delft, Delft. Geraadpleegd op 18 juli 2017 via www.krachtgroen.nl

Elkington, J. (1999).

Cannibals with forks.

Capstone Publishing Ltd, Oxford

Europese commissie (2010).

Groene infrastructuur.

Geraadpleegd op 12 oktober 2017 via http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/green_infra/nl.pdf

Europese commissie (2013).

Groene Infrastructuur (GI)- Versterking van Europa 's natuurlijk kapitaal.

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité van de regio's (COM(2013) 249 (final)), Brussel. Geraadpleegd op 12 oktober 2017 via <http://ec.europa.eu>

Kerselaers, E., Verhoeve, A. & Claes, C. (2016).

Druk op landbouwgronden en –gebouwen: actuele trends en drijvende krachten.

Provincie Antwerpen en Instituut voor Landbouw en Visserij Onderzoek (ILVO), Antwerpen.

Konings, S., Claes, C., Verhoeve, A. & Kerselaers, E. (2016c).

Ruimtelijke verankering van het agrocomplex in de provincie Antwerpen.

Provincie Antwerpen en Instituut voor Landbouw en Visserij Onderzoek (ILVO).

Lauwers, D., Rybels, S., & Van Acker, M. (2016).

Evaluatie van de verkeers- en vervoersstructuur van het ruimtelijke structuurplan provincie Antwerpen.

Provincie Antwerpen, Antwerpen.

Platteau J., Van Gijsegem, D., Van Bogaert, T. & Vuylsteke, A. (reds.) (2016).

Voedsel om over na te denken.

Landbouw- en Visserijrapport 2016. Departement Landbouw en Visserij, Brussel. Geraadpleegd op 21 september 2017 via www.lv.vlaanderen.be.

Poelmans, L., Engelen, G. (2014).

Verklarende factoren in de evolutie van het ruimtebeslag.

Ruimte Vlaanderen, Brussel. Geraadpleegd op 5 september 2017 via www.ruimtelijkeordering.be

POM Antwerpen (2015).

Bedrijventerreinen, cijfermatige input.

(ongepubliceerd werk, gebaseerd op de ruimtelijke balans van Agentschap Ondernemen en GIS-analyse POM Antwerpen op de data van Agentschap Ondernemen). POM Antwerpen, Antwerpen.

Provincie Antwerpen (2001).

Ruimtelijk structuurplan Provincie Antwerpen.

Provincie Antwerpen, Antwerpen.

ontwerp 26.04.2018

Provincie Antwerpen (2011).

Addendum Ruimtelijk Structuurplan Provincie Antwerpen.

Provincie Antwerpen, Antwerpen.

Provincie Antwerpen. (2016a).

Bevindingen uit het demografisch onderzoek, ter ondersteuning van de ruimtelijke visie op wonen in de Nota Ruimte.

(ongepubliceerd werk). Provincie Antwerpen, Antwerpen.

Provincie Antwerpen. (2016b).

Provinciaal klimaatadaptatieplan.

Provincie Antwerpen, Antwerpen. Geraadpleegd op 4 september 2017 via www.provincieantwerpen.be.

Provincie Antwerpen (2016c).

Niet-agrarisch gebruik van het agrarisch gebied in de provincie Antwerpen.

Provincie Antwerpen, Antwerpen.

Provincie Antwerpen (2016d).

Inpassen van landbouwpotentieel o.b.v. de bodemkaart in een ruimtelijke planningsstrategie voor de provincie Antwerpen.

Provincie Antwerpen, Antwerpen.

Reumers, S., Polders, E., Janssens, D., Declercq, K., & Wets, G. (2016).

Onderzoek Verplaatsingsgedrag Vlaanderen 5.1.

Departement Mobiliteit en Openbare Werken, Brussel. Geraadpleegd op 5 september 2017 via www.mobielvlaanderen.be

Royal Haskoning. (2015).

Segmentatie van werklocaties Vlaanderen, een conceptuele verkenning.

Ruimte Vlaanderen, Brussel. Geraadpleegd op 5 september via www.ruimtelijkeordening.be

Ruimte Vlaanderen (2016).

Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Ruimte Vlaanderen, Brussel.

Toerisme Vlaanderen (2011).

Invloed van macrotrends op toerisme.

Geraadpleegd op 5 september 2017 via www.toerismevlaanderen.be

Toerisme Vlaanderen (2016).

Toerisme in kerncijfers, editie 2016.

Geraadpleegd op 5 september 2017 via www.toerismevlaanderen.be

Verachttert, E., Mayeres, I., Poelmans, L., Van der Meulen, M., Vanhulsel, M. & Engelen, G. (2016).

Ontwikkelingskansen op basis van knooppuntwaarde en nabijheid voorzieningen, eindrapport.

Ruimte Vlaanderen, Brussel. Geraadpleegd op 5 september 2017 via www.ruimtevlaanderen.be

VITO (2017).

Ondersteuning burgemeestersconvenant: opvolgmeting 2015,

departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Mol. Geraadpleegd op 4 september 2017 via www.burgemeestersconvenant.be

VMM. (2014).

Megatrends: ingrijpend, maar ook ongrijpbaar? Hoe beïnvloeden ze het milieu in Vlaanderen?

MIRA Toekomstverkenning 2014, Vlaamse Milieumaatschappij, Aalst. Geraadpleegd op 24 augustus 2017 via www.milieurapport.be.

WCED (1987).

Report of the World commission on Environment and Development: Our common future (Brundlandt-rapport).

Geraadpleegd op 18 juli 2017 via www.un-documents.net

WES. (2007).

Onderzoek ruimte voor toerisme en recreatie in Vlaanderen.

Toerisme Vlaanderen. Geraadpleegd op 5 september 2017 via www.toerismevlaanderen.be

ontwerp 26.04.2018

Al het **beeldmateriaal** is copyright van de provincie Antwerpen, m.u.v. volgende beelden die deel uitmaken van de collages die de ruimtelijke principes illustreren:

https://www.ecosia.org/images?q=1000304_566538740069785_328677006_n-1

https://www.ecosia.org/images?q=waterbus-schelde_2

<https://www.ecosia.org/images?q=cohousing-drie-woningen-ee-tuin>

<https://www.ecosia.org/images?q=conix+rdbm+green+facade+antwerpen>

https://www.ecosia.org/images?q=streets-made-by-people-pop-up-city-dries-gysels-more-than-green_1

<https://www.ecosia.org/images?q=restaurant+church+antwerpen>

<https://www.ecosia.org/images?p=2&q=leefstraten+gent+>

<https://www.ecosia.org/images?q=fec445f1d-3c36171530e7242d33b06e1>

https://www.ecosia.org/images?q=deliveroo_local_restaurant_home_delivery_launch_event_delivery_roowoman

<https://www.ecosia.org/images?q=train+sncb+anvers>

<https://www.ecosia.org/images?q=WalemNatuurNeteG>

https://www.ecosia.org/images?q=overwinterende_watervogels

<http://www.gva.be/cnt/aid1162110/stad-heet-ee-schepen-van-landbouw-nodig>

<http://linkerscheldeoever.beheercommissienatuur.be/gebieden/steenlandpolder>

https://toerisme.mechelen.be/files/uploads/imagecache/nexDoormatMenuItemImage/images/Deelsites/Toerisme/Bereikbaarheid/MetDeFiets-Korenmarkt_CopyrightAikon.jpg

<https://www.ecosia.org/images?q=People-cycling-4>

<http://www.2014.openmonumenten.be/antwerpen/hingene/domein-en-kasteeld%E2%80%99ursel>

ontwerp

COLOFON

DEPUTATIE VAN DE PROVINCIE ANTWERPEN

Cathy Berx
Luk Lemmens
Ludwig Caluwé
Inga Verhaert
Jan De Haes
Peter Bellens
Rik Röttger

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Wim Lux

OPDRACHTGEVER

Provincie Antwerpen
Dienst Ruimtelijke Planning
Koningin Elisabethlei 22, 2000 Antwerpen

contactpersonen:
Leen Duqué en Veerle Van Dooren
nota.ruimte@provincieantwerpen.be

OPDRACHTHOUDER

TV BUUR - (TV Atelier Romain - SumResearch)

contactpersonen:
Stéphanie De Deken en Céline Wellens

